

19. YÜZYIL ORTALARINDA AYDIN MERKEZ KÖYLERİNDE NÜFUS, SOSYAL KİMLİK VE AİLE YAPISI

POPULATION, SOCIAL IDENTITY AND FAMILY STRUCTURE IN AYDIN'S CENTRAL VILLAGES IN THE MID-19TH CENTURY

Mehmet BAŞARAN*-Aysun SARIBEY HAYKIRAN**

Öz

Bu çalışma, Aydın Eyaleti'ne bağlı Aydın Sancağı'nın merkez köylerinin nüfus sayım sonuçlarını içeren Hicri 1257/ M. 1841-1842 tarihli ve NFS.d. 3012 numaralı nüfus defterine dayalı olarak Aydın Sancağı'na bağlı köylerin demografik, sosyo-ekonomik ve kültürel yapısını analiz etmektedir. Defterde yer alan 30'dan fazla karye/köy, birey bazında hane yapısı, akrabalık ilişkileri, tipoloji, meslekler, sosyal roller ve askeri yükümlülükleri açısından değerlendirilmiştir. Veriler, erken modern Osmanlı taşrasında patriarkal aile yapısının, tarıma dayalı geçim ekonomisinin, sosyal kimliklerin çok katmanlı yapısının ve devletin birey üzerindeki gözetim mekanizmalarının kapsamlı bir profilini sunmaktadır. Çalışma, Osmanlı bürokrasisinin nüfus kayıtlarını yalnızca sayısal değil, aynı zamanda sosyo-kültürel birer bellek olarak yapılandırdığını ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Aydın Sancağı, Demografi, Nüfus Defteri, Sosyal Kimlik, Aile Yapısı.

Abstract

The population book NFS.d.. 3012, dated 1841-1842 (1257 in Islamic Calendar), contains the census results of the central villages of Aydın Sanjak, which is affiliated to Aydın Province. This study analyzes the demographic, socio-economic, and cultural structure of these villages. The book assesses over 30 villages in terms of their typology, professions, social roles, military obligations, kinship relations, and household structure. The data offer a comprehensive overview of the patriarchal family structure, agricultural economy, multilayered structure of social identities, and state surveillance mechanisms over the individual in the early modern Ottoman provinces. This research indicates that the Ottoman bureaucracy organized population records as both numerical and socio-cultural memories.

Keywords: Aydın Sanjak, Demography, Population Book, Social Identity, Family Structure.

Article Info

Araştırma Makalesi

Geliş Tarihi: 30/06/2025

Kabul Tarihi: 04/09/2025

Atıf

Başaran, M., & Saribey Haykiran, A. (2025). 19. Yüzyıl Ortalarında Aydın Merkez Köylerinde Nüfus, Sosyal Kimlik ve Aile Yapısı. *Anasay*, 32, 87–114.

Research Article

Received: 30/06/2025

Accepted: 04/09/2025

Cite this article as:

Başaran, M., & Saribey Haykiran, A. (2025). Population, Social Identity and Family Structure in Aydın's Central Villages in the Mid-19th Century. *Anasay*, 32, 87–114.

* Dr. Öğr. Üyesi, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Tarih Bölümü, Yakınçağ Tarihi Anabilim Dalı, mbasaran@adu.edu.tr, **ORCID ID** <https://orcid.org/0000-0001-9178-7117>.

** Prof. Dr., Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Tarih Bölümü, Yakınçağ Tarihi Anabilim Dalı, asaribey@adu.edu.tr, **ORCID ID** <https://orcid.org/0000-0002-1016-7707>.

EXTENDED ABSTRACT

Population registers, one of the fundamental sources for Ottoman demographic history, provide extremely valuable data, particularly for the analysis of the socio-economic and demographic structure of 19th-century rural society. The *tahrir* and *avarız* censuses, which had been conducted in the Ottoman Empire since its early days, were eventually replaced by modern-style population censuses. This transformation was driven by the need to meet the military requirements of the Asâkir-i Mansûre-i Muhammediyye army established after the abolition of the Janissary Corps in 1826, to address irregularities in tax collection, and to determine the non-Muslim population. Within this framework, the first modern census was conducted in 1831, followed by censuses in 1844, 1866, 1881/82, 1895, and 1907.

The main source of this study is the Ottoman population register from the census conducted in 1257 AH / 1841–1842 AD in the central villages of the Aydın Sanjak, located in the Great Menderes Plain, one of the fertile agricultural basins of Western Anatolia, which has been home to many civilizations throughout history. This register, catalogued under the number NFS.d.. 3012 in the Population Registers catalog of the Ottoman Archives Directorate of the Presidency of the Republic of Turkey State Archives, measures 21 x 55 cm and consists of 312 pages. The register in question covers the central villages of Aydın, including Umurlu, Kocagür, İmam, Pınarderesi, Serçe, Emirdoğan, Çeştepe, Tepecik, Eymir, Yeni (also known as Yazılıdere), Kadı, Erbeyli, Sınırtokeli, Hacıaliobası, Işıklı, Araplarkuyusu, Osmanbükü, Kürtler, Çayyüzü, Evhadlar, Terziler, Kavacık, Kayacık, Gölcük, Baklacık, Karaköy, Eğridere, Balı, Gülcüler, Arus, Ambarcık, Danişmend, Kemeralanı, Zeytin, Gireniz, Dağeymiri, and Halife. Additionally, special records regarding the Coptic communities living in the villages of Tepecik and Kürtler are also included in this register. The document is a multi-layered source that not only records the numerical distribution of the population but also details the socio-economic and family structure of rural society, occupational and military obligations, social hierarchies, cultural norms, and administrative processes.

The information contained in the register shows that household structures in rural Aydın are mostly centered around the nuclear family, but that extended family ties such as siblings, grandchildren, and stepchildren are also included in the household, thereby strengthening production and solidarity practices. The high child population density, low average age, and multi-generational family structures reveal that high fertility and a young population play a decisive role in rural society.

The physical descriptions found in population registers—height, beard and mustache status, physical disabilities, etc.—show that individuals were perceived not only numerically by administrative units, but also as bodies with a social appearance. Expressions such as “Şâbb-ı emred”, “çolak”, and “meczub” show that physical characteristics also became part of identity definition in the Ottoman provinces and that the aesthetic and normative framework of the period was encoded through official documents. Such biometric records can be seen as early examples of modern bureaucratic tendencies toward the recognition and control of individuals by the state.

When examining the distribution of occupations, it is evident that the rural economy is largely based on agriculture and animal husbandry; however, administrative and artisan occupations such as imam, village headman, camel tender, weaver, shepherd, and tailor also have a place in the social division of labor. The absence of occupational records for women reflects the gender-based social structure of the period and the invisibility of women's labor.

In terms of social identity definitions, the register reveals that individuals were recorded not only by their names but also by their nicknames, origins, and physical characteristics. Descriptions such as “Hacı”, “Molla”, “Köse”, “Giridli”, and “Çineovalı” show that individuals were defined by religious, geographical, and physical references, while expressions such as

“gulam”, “mühtedi”, and “zeibek” show that individuals who were outside social norms or in marginal positions were also recorded. This situation reveals that the countryside was not just a homogeneous population, but had a multi-layered identity structure.

Military records show that individuals' military status was determined according to their age within the framework of the Mansûre and Redif regulations, and that individuals in the Ottoman provinces were also considered part of the military system. This situation reveals that age-based social roles were reproduced through military service.

Records relating to Coptic communities are noteworthy in that they show that nomadic and marginal groups also had a place in the social fabric of the Ottoman provinces. The fact that Coptic individuals are generally associated with professions such as tin smithing and musicianship, as well as the documentation of local leadership titles such as “cheribashi,” indicates that these groups were positioned within a sense of social belonging and that the state pursued a policy of recording this diversity.

Finally, records indicating social status, such as “orphan”, “foster child”, “servant”, “convert”, and “zeibek”, show that the countryside was not a fixed and monolithic structure, but rather a dynamic socio-cultural structure characterized by social fragility, mobility, and transformation. In this sense, the population register is not merely a census tool; it also serves as a rich historical source that enables us to understand social memory, identity-building processes, and the functioning of administrative logic in the countryside.

In this context, similar micro-historical studies will make it clearer that the countryside is not a passive structure in relation to the center, but rather an actor shaped by its own internal dynamics and capable of influencing the central structure.

Nüfus Defterlerinin Osmanlı Arşivciliğinde Yeri ve Sosyo-Tarihsel Önemi Üzerine Bir Değerlendirme

Osmanlı Devleti'nin bürokratik mirası içerisinde nüfus defterleri, yalnızca bireylerin kayıt altına alınması amacıyla değil, aynı zamanda devletin malî, askerî ve idarî işleyişinin düzenlenmesi bakımından temel başvuru kaynakları olmuştur. Arapça kökenli “nefs” kelimesinden türeyen “nüfus” kavramı (Bozkurt, 2007, s. 293), Osmanlı döneminde hane reisleri üzerinden tutulan sayımlar yoluyla ilk defa sistemli bir kayıt altına alma pratiğine kavuşmuştur. Bu kayıtların yer aldığı defterler ise yalnızca demografik değil, aynı zamanda sosyo-ekonomik ve kültürel pek çok veriyi de bünyesinde barındırarak tarihî analizlerin yapılmasına olanak sağlamaktadır.

a) Nüfus Defteri Kavramı ve Kurumsallaşma Süreci

Nüfus defterleri, Osmanlı Devleti'nde başlangıçta vergi mükelleflerini belirlemeye yönelik olan tahrir defterlerinin evrimi niteliğindedir. Özellikle II. Mahmud döneminden itibaren askerî ve malî gerekçelerle sistematik nüfus sayımları başlatılmış; 1831 yılında yapılan ilk kapsamlı sayımla birlikte nüfus defterleri, devletin kurumsal yapısında kalıcı bir yer edinmiştir. Sayımlar başlangıçta yalnızca erkek nüfusu hedeflemiş, ancak ilerleyen yıllarda kadınların da dâhil edilmesiyle modern anlamda nüfus kütüğü niteliği kazanmıştır.¹

Bu defterlerin oluşturulması süreci, sayım memurları tarafından yapılan hane bazı tespitlerin kayda geçirilmesiyle gerçekleştirilmiştir. Kaydedilen bilgiler arasında yaş, fiziksel özellikler, meslek, doğum-ölüm tarihleri, aile lakapları, askerlik bilgisi gibi çok yönlü veriler yer almakta ve bu durum defterleri yalnızca sayım aracı olmaktan çıkarıp, sosyal tarih yazımı için birincil kaynak haline getirmektedir.

¹ Ayrıntılı bilgi için bkz. (Koç, 2007, s. 295-297; Karpata, 2010; Aydın, 1990, s. 90-95).

b) Nüfus Defterlerinin Önemi ve Kullanım Alanları

Nüfus defterlerinin önemi, birkaç başlıkta somutlaştırılabilir:

İdarî ve Askerî Planlama Aracı Olarak Rolü: Devletin askerî reformları çerçevesinde özellikle redif taburlarının² kurulması gibi yapısal değişiklikler, askere alınabilecek nüfusun tespiti ihtiyacını doğurmuştur. Bu bağlamda, nüfus defterleri askeri yükümlülüklerin planlanmasında vazgeçilmez kaynaklar olmuştur (Özekmekçi, 2021, s. 764-766).

Ekonomik Yapı ve Vergi Sisteminin Adil İşleyişine Katkısı:

Ekonomik Yapı ve Adli Vergi Sistemine Katkısı: Temettuat sayımlarıyla birlikte nüfus verilerinin ekonomik bilgilerle birleşmesi, kişisel servetlerin ve gelir düzeylerinin belirlenmesini mümkün kılarak daha adil bir vergilendirme sistemi kurulmasına katkı sağlamıştır (Kütükoğlu, 1995, s. 395-412; Adıyeke, 2000, s. 769-823). Yalnız Müslüman nüfusun değil aynı zamanda Gayrimüslim nüfusunun sayım sonuçlarını içeren nüfus defterleri üzerinden Gayrimüslim erkeklerden zengin olanların a'lâ (yüksek-iyi), orta halli olanların evsat (orta) ve çalışabilme gücüne sahip olup daha düşük geliri olanların ise ednâ (düşük-az) olarak ödedikleri cizye vergilerinden Gayrimüslimlerin ekonomik durumlarına ilişkin önemli veriler elde edilmektedir (Bozkurt, 2020, s. 261-308).

Demografik ve Sosyo-Kültürel Araştırmaların Temel Kaynağı: Nüfus defterleri yalnızca rakamsal veriler sunmamakta, aynı zamanda fiziksel tanımlamalar, lakaplar ve aile ilişkileri yoluyla bir bölgenin sosyolojik yapısını da çözümleme imkânı tanımaktadır. Örneğin “şâbb-ı emred” gibi tanımlar, yaş aralıklarını belirlemek için kullanılan kültürel kodları yansıtırken, sülale isimleri üzerinden soy araştırmaları yapılabilir (Güneş, 2014, s. 269-298).

Şehir ve Yerel Tarih Çalışmalarında Değerli Birer Arşiv Belgesi: Aydın Sancağı’nın köylerindeki gibi yerel düzeyde yapılan nüfus defterleri, bölgesel demografi analizleri için mikro tarih çalışmalarına temel oluşturmaktadır. Bu defterler üzerinden, belirli bir dönemde belirli bir bölgede yaşayan bireylerin kimlik bilgilerine ulaşmak mümkündür (Sarıbey Haykıran, 2019, s. 7-29; Başaran ve Haykıran, 2020, s. 59-128; Özekmekçi, 2022).

c) Nüfus Defterlerinin Tarihsel Süreç İçindeki Evrimi

Osmanlı’da nüfus defterleri zamanla daha detaylı ve sistematik hale gelmiştir. 1831 sayımından itibaren başlayan süreç, 1881’de Sicill-i Nüfus Nizamnamesi ile daha merkezi ve

² Redif: 1834 yılında II. Mahmud tarafından kurulan *Redif-i Asâkir-i Mansûre, Asâkir-i Mansûre-i Muhammediyye* ordusuna destek amacıyla, savaş dışı dönemlerde yerel halktan oluşturulan ve kendi bölgelerinde eğitilen bir yedek kuvvet (ihtiyat ordusu) niteliğindedir. Kuruluşu, Redif Kanunnâmesi ile yasal zemine oturtulmuş ve uygulaması Serasker Hüsrev Paşa’ya bırakılmıştır. Redif askerleri kura ve gönüllülük esasına göre seçilmiş, eğitimleri ise nizamiye subayları veya merkezden gönderilen subaylarca yürütülmüştür. Redif teşkilatı başta Anadolu ve Rumeli sancaklarında örgütlenmiş, bu süreçte eşkal defterleri ve jurnal kayıtları ile askerî denetim sistemi oluşturulmuştur. 1836’dan itibaren Prusya örneği dikkate alınarak von Moltke’nin katkısıyla yeniden yapılandırılmış, müşirlikler tesis edilerek mahallî eşrafın etkisi kırılmak istenmiştir. Ardından redif birlikleri Redif-i Hassa ve Redif-i Mansûre olmak üzere ikiye ayrılmış, süvari redifleri de kurulmuştur. Muvazzaflık-redif ayrımı giderek netleşmiş, hizmet süresi düzenlenmiş ve 1843’te Osmanlı ordusu dört sınıfa ayrılarak redif kuvvetleri daimi orduya entegre edilmiştir. 1869 askerlik kanunu ile redif birlikleri *nizamiye, redif ve müstahfiz* olarak yeniden sınıflandırılmış, hizmet süreleri sekiz yıla indirilmiş ve redif subayları muvazzaflarla eşit statüye kavuşmuştur. Redif hazinesi ise ayrı tutulmuş, masraflar için halktan *İlâne-İ Cihâdiyye* adı altında vergi toplanmıştır. 1909’da redif subay ve erlerinin üniforma ve rütbe işaretleri düzenlenmiş; nihayet 1912’de redif birlikleri *Müstahfiz Bölüklerine* dönüştürülerek redif kavramı kaldırılmıştır. Böylece redif ordusu, Osmanlı askerî modernleşmesinin taşradaki yansıması olarak yaklaşık 80 yıl boyunca önemli bir fonksiyon icra etmiş ve Osmanlı savaş kapasitesinin yaygınlaştırılmasında kilit rol oynamıştır. Bkz: (Özcan, 2007, s. 524-526; Bolat, 2000).

düzenli bir hal almıştır. Bu sayımda ilk defa kadınların da kayıt altına alınması, defterlerin modern kütük sistemine geçiş sürecinin başlangıcını temsil eder. 1904 sayımı ise kadın ve erkek nüfusun birlikte yazıldığı ilk modern sayım olarak, bugünkü nüfus kayıt sisteminin temellerini oluşturmuştur (Çimen, 2014, s. 196-198).

Sonuç olarak; nüfus defterleri, Osmanlı Devleti'nin modernleşme sürecinde idari ve mali reformların temel yapı taşlarından biri olmuş, devletin insan kaynağını ve ekonomik potansiyelini kayıt altına alma yönündeki çabalarının somut birer belgesi haline gelmiştir. Bu defterlerin günümüz tarihçiliği açısından değeri ise yalnızca geçmişi belgelemekle sınırlı kalmayıp, kültürel sürekliliği ve toplumsal yapının evrimini anlamada vazgeçilmez bir kaynak oluşturmalarından ileri gelmektedir. Nüfus defterlerinin içerdiği zengin veri seti, sosyal bilimlerin birçok dalında disiplinlerarası çalışmalara temel teşkil etmeye devam etmektedir.³

1) 3012 Sayılı Nüfus Defterinin İçeriği

Çalışmanın ana kaynağını, Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı Nüfus Defterleri (NFS.d.) kataloğunda yer alan 3012 numaralı ve defter bilgi formunda H. 1257/ M. 1841-1842 tarihli nüfus defteri oluşturmaktadır (BOA, NFS.d., 3012). 21 x 55 ebadlarını taşıyan defter 312 sayfadan oluşmaktadır. Defterde Aydın merkez köylerinden Umurlu, Kocagür, İmam, Pınarderesi, Serçe, Emirdoğan, Çeştepe, Tepecik, Eymir, Yeni nam-ı diğer Yazılıdere, Kadı, Erbeyli, Sınırttekeli, Hacıaliobası, Işıklı, Araplarkuyusu, Osmanbükü, Kürtler, Çayyüzü, Evhadlar, Terziler, Kavacık, Kayacık, Gölcük, Baklacık, Karaköy, Eğridere, Balı Gülcüler, Arus, Ambarcık, Danişmend, Kemeralanı, Zeytin, Gireniz, Dağeymiri, Halife köyleri ile Tepecik ve Kürtler köylerindeki kıptiyan nüfusa ait veriler bulunmaktadır.

Aşağıda verilen tabloda 19. yüzyılın ortalarında Aydın Sancağı'na bağlı merkez köylerin isimleri ve burada oturan hane ve kişi sayıları verilmiştir (BOA, NFS.d., 3012).⁴

Karye / Köy İsmi	Hane Sayısı	Köydeki Erkek Nüfus Sayısı	Defterde Aldıkları Sayfalar	Yer
Umurlu Karyesi ⁵	205	491	2 – 26	
Kocagür Karyesi	22	36	42 - 43	
İmam Karyesi	45	91	46 - 50	
Pınarderesi Karyesi	40	70	55 - 58	
Serçe Karyesi	42	78	62 - 66	
Emirdoğan Karyesi	6	8	69	
Çeştepe /Çeştepe Karyesi	10	23	71 - 72	
Tepecik Karyesi	42	96	74 - 78	
Eymir Karyesi	40	65	83 - 86	
Yeni Karye nam-ı diğer Yazılı Ovası	10	19	89 – 90	
Kadı Karyesi	17	30	91 – 92	
Erbeyli Karyesi	61	131	95 - 101	
Sınırttekeli Karyesi	37	81	107 - 111	
Hacıaliobası Karyesi	86	206	115 - 125	
Şeyhlü nam-ı diğer Işıklı	75	165	133 - 141	

³ Daha geniş bilgi için bkz. (Karal, 1943; Kütükoğlu, 2010; Kıvrım, 2011, s. 53).

⁴ Aydın merkez köylerinin 1844 tarihli temettuat sayımlarına ilişkin çalışma için bkz: (Sarıbey Haykıran, ve Başaran, 2019a).

⁵ Umurlu Karyesi için bkz. (Sarıbey Haykıran ve Başaran, 2019c, s. 636-658; Budak, 2018, s. 1-18).

Araplarkuyusu Karyesi ⁶	68	146	148 - 155
Osmanbükü Karyesi	73	158	159 – 167
Kürdler Karyesi	64	136	172 – 178
Çayyüzü nam-ı diğer Karye-i Evhadlar der-nefs-i Aydın	18	40	182 – 184
Karye-i Evhadlar der-nefs-i Aydın	17	33	185 – 186
Karye-i Terziler tabi-i nefis- Aydın	36	86	188 – 192
Karye-i Kavacık tabi-i nefis- Aydın	24	51	196 – 198
Karyesi Kayacık tabi-i nefis- Aydın	142	315	201 – 216
Karye-i Gölcük tabi-i Aydın	35	67	225 – 228
Karye-i Baklacık tabi-i nefis-i Aydın	30	54	231 – 233
Karye-i Karaköy tabi-i nefis-i Aydın	29	75	236 – 239
Karye-i Eğridere tabi-i nefis-i Aydın	39	66	243 – 246
Karye-i Balı tabi-i nefis-i Aydın	21	56	249 – 251
Karye-i Gökçeler tabi-i nefis-i Aydın	15	29	254 – 255
Karye-i Arus nefis-i tabi-i Aydın	21	61	257 – 260
Karye-i Anbarcık tabi-i nefis-i Aydın	17	33	262 – 263
Karye-i Danişmend tabi-i nefis-i Aydın ⁷	14	15	265
Karye-i Kemeralanı tabi-i nefis-i Aydın	12	22	267 – 268
Karye-i Zeytun tabi-i nefis-i Aydın	23	51	269 – 271
Karye-i Gireniz tabi-i nefis-i Aydın ⁸	57	142	272 - 285 ⁹
Karye-i Dağeymiri tabi-i nefis-i Aydın	4	11	277 – 278
Karye-i Halife tabi-i nefis-i Aydın	36	87	289 - 293
Kürtler Karye	53	128	
Karye-i Tepecik Kurbunda mütemekkin Kıbtıyan	6	15	299 - 301
Karye-i Kürtler Kurbunda mütemekkin	53	128	303 - 308

⁶ Araplarkuyusu Karyesi için bkz. (Saribey Haykiran ve Başaran, 2019b, s. 1-32).

⁷ Danişmend Karyesi için bkz. (Saribey Haykiran ve Başaran, 2019b, s. 1-32).

⁸ Bu karyede Hane 5’den Hane 17’ye geçilmiştir.

⁹ Bu sayfa başka bir karyeye ait olması gerek. Çünkü Gireniz Karye sayfası Hane 5 Numara 16 ile bitmekte olup, bunun devamı olasılıkla sayfa 279’da yer alan numara 17 ile başlayıp sayfa 280, 281, 282, 283, 284 ve 285 ile devam ederek Hane 57 Numara 142 ile bitmektedir.

Kıbtıyan der- Güzelhisar-ı Aydın			
	1645	3595	

3012 SAYILI NÜFUS DEFTERİNDE YER ALAN KÖYLERİN GENEL ÖZELLİKLERİ

a) Demografik Yapı ve Akrabalık İlişkileri

Genel Eğilimler:

Defterde yer alan 38 köyden 20'ye yakınında yaş ortalamaları 22,5 ile 33 arasında değişmektedir. Bu farklar köylerin büyüklüğü, sosyo-ekonomik durumu ve aile yapısının kuşak genişliğiyle ilişkilidir.

Yaş ortalamalarına dayanan nüfus analizleri, kırsal yerleşimlerin demografik yapıları hakkında önemli ipuçları sunmaktadır.

İncelenen karyeler arasında Gireniz (21 yaş), Tepecik (22,5 yaş) ve Osmanbükü (23 yaş) gibi yerleşimlerde oldukça düşük yaş ortalamaları tespit edilmiştir. Bu durum, söz konusu köylerde doğurganlık oranlarının yüksek olduğu veya çocuk nüfusunun baskın geldiği şeklinde yorumlanabilir. Özellikle Tepecik'te "ikiz çocuklar" gibi kayıtların bulunması, çocuk yaş grubunun yoğunluğunu gözler önüne sererken; Kadı ve Osmanbükü karyelerinde de benzer şekilde genç bireylerin fazlalığı dikkat çekmektedir. Kadı Karyesi'nde 12 yaş altı birçok bireyin ve "yetim" çocukların varlığı genç nüfusun önemini artırırken, Osmanbükü'nde 100 yaşına ulaşmış bireylerin varlığına rağmen yaş ortalamasının düşük kalması, genç birey sayısının belirginliğiyle açıklanabilir.

Öte yandan, Hacıaliobası (25 yaş) ve Şeyhlü [Işıklı] (25 yaş) gibi bazı karyelerde hem genç hem yaşlı bireylerin dengeli dağılım gösterdiği gözlemlenmektedir. Bu yerleşimlerde "üvey baba", "dayı" ve "hafidi" gibi aile içi akrabalık bağlarının belgelenmiş olması, çok kuşaklı geniş aile yapılarını yansıtmaktadır. Yaş dağılımının bu şekilde çeşitli olması, karyelerde hem doğurganlığın sürdüğünü hem de yaşlı bireylerin hayatta kaldığını göstermektedir. Buna karşılık Emirdoğan (33 yaş) ve Serçe (30 yaş) gibi köylerde ise yaş ortalamalarının belirgin şekilde yüksek olması dikkat çekicidir. Özellikle Emirdoğan'ın düşük nüfusuna (8 kişi) rağmen yüksek yaş ortalamasına sahip olması, köydeki genç nüfusun ya zamanla azaldığına ya da göç yoluyla kaybedildiğine işaret etmektedir. Serçe'de ise "şâbb-ı emred" veya "tüysüz" gibi ergenliğe geçiş aşamasındaki bireylerin sayıca az oluşu, genç kuşakların azlığına ve yaşlı bireylerin ağırlığına dair dolaylı veriler sunmaktadır.

Ayrıca bazı karyeler, demografik yapıları açısından aykırı örnekler teşkil etmektedir. Örneğin, Eymir Karyesi (28 yaş) orta düzeyde nüfusa sahip olmakla birlikte yaş ortalamasının yüksekliğiyle dikkat çeker; bu durum, genç bireylerin göç etmiş olabileceğini düşündürmektedir. Benzer şekilde, Sınırtokeli Karyesi (29 yaş) de görece yüksek yaş ortalamasına rağmen bireylerin çoğunluğunun "oğlu" ifadesiyle kayıtlı olması, kuşaklar arası yaş farklarının düşük olabileceği veya aile içi yaş aralığının daraldığı bir yapı sunabilir. Genel olarak bu veriler, Osmanlı taşrasında köylerin nüfus yapısının oldukça farklılaştığını, bazı yerleşimlerde genç nüfusun baskın olduğunu, bazılarında ise yaşlı nüfusun veya dengeli demografik dağılımın öne çıktığını

göstermektedir. Söz konusu farklılıklar, göç, doğurganlık, ölüm oranları ve kuşaklar arası ilişkiler gibi çok boyutlu sosyo-demografik dinamikler üzerinden değerlendirilebilir.

Genel Karşılaştırmalı Sonuçlar

Köy Adı	Yaş Ortalaması	Kişi Sayısı	Notlar
Gireniz	21	142	Çocuk ve genç nüfusun baskın olduğunu göstermektedir.
Tepecik	22,5	96	En genç profil – çocuk sayısı yüksek
Osmanbükü	23	158	Geniş aileli ve çocuk baskın yapılar
Emirdoğan	33	8	Yaşlı bireyler baskın – genç nüfus göç etmiş olabilir.
Serçe	30	78	Ergenlik öncesi birey sayısı az
Hacıaliobası	25	206	Çok kuşaklı, dengeli bir aile yapısı
Şeyhlü (Işıklı)	25	165	Geniş aile, çok kuşaklı yapı
Erbeyli	27	131	Dengeli yaş dağılımı
Kadı	23	30	Genç nüfus, yetim sayısı dikkat çekici

Yukarıda tabloda sunulan köylere ait yaş ortalamaları ve nüfus verileri, Osmanlı taşrasındaki demografik yapı ve toplumsal düzen hakkında önemli ipuçları sunmaktadır. Öncelikle, köylerin önemli bir kısmında genç ve çocuk nüfusun baskın olması, tarımsal üretime dayalı kırsal yaşamın gerektirdiği işgücü ihtiyacıyla doğrudan ilişkilidir. Özellikle Gireniz, Tepecik, Osmanbükü ve Kadı köylerinde gözlemlenen düşük yaş ortalamaları ve çocuk nüfusunun fazlalığı, bu yerleşimlerde ailelerin üretime katılan üyelerini erken yaşlardan itibaren toplumsal ve ekonomik süreçlere entegre ettiğini düşündürmektedir.

Bazı köylerde tespit edilen çok kuşaklı aile yapıları - Hacıaliobası ve Şeyhlü (Işıklı) - hane içi ekonomik işbölümünün ve dayanışmanın sürdürüldüğünü göstermektedir. Bu tür yapılar, yalnızca üretim faaliyetlerinin değil, aynı zamanda bakım, eğitim ve mirasın kuşaktan kuşağa aktarımı gibi sosyal işlevlerin de aile birimi içinde sürdüğünü ima etmektedir. Bu durum, Osmanlı kırsal toplumlarında aileyi yalnızca biyolojik bir birlik değil, aynı zamanda ekonomik ve sosyal birimler olarak değerlendirme gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Buna karşılık, Emirdoğan ve Serçe köylerinde nispeten yüksek yaş ortalamaları dikkat çekmektedir. Bu durum, iki temel olasılığa işaret eder: Bunlardan ilki, genç nüfusun ekonomik ya da sosyal nedenlerle şehirlere göç etmiş olmasıdır. İkincisi ise, bu köylerde belirli bir dönem boyunca düşük doğurganlık oranlarının etkili olmuş olabileceğidir. Her iki ihtimal de söz konusu köylerde aile yapısı, nüfusun yeniden üretimi ve toplumsal süreklilik açısından çözülme veya dönüşüm süreçlerine işaret edebilir.

Ayrıca, özellikle Kadı Köyü'nde gözlemlenen "yetim" sayısının dikkat çekici düzeyde olması, Osmanlı kırsalında sosyal bakım ilişkilerinin ne şekilde yapılandığına dair önemli bir veridir. Kayıtlarda geçen "yetim", "çolak", "besleme" gibi ifadeler, kırsal topluluklar içinde sadece ekonomik değil, aynı zamanda sosyal koruma ve dayanışma ağlarının da var olduğunu göstermektedir. Bu tür kategoriler, modern anlamda sosyal refah devletinin olmadığı bir dönemde, toplumun iç dinamikleriyle geliştirdiği dayanışma biçimlerinin izlerini taşımaktadır.

b) Fiziksel Özellikler

Boy Uzunluğu (Fiziksel Yükseklik) Dağılımı

Kayıtlarda bireylerin boy uzunlukları “uzun/uzunca boylu”, “orta boylu” ve “kısa boylu” şeklinde tanımlanmıştır. Boy tanımı, dönemin fiziksel algısını ve belki de toplumsal itibar unsurlarını yansıtmaktadır.

Öne Çıkan Gözlemler

Köy	Uzun Boylu	Orta Boylu	Kısa Boylu	Notlar
Hacıaliobası	38	65	17	En fazla kişi kaydı olan köy; çeşitlilik yüksek
Tepecik	32	19	–	Uzun boylular baskın
İmam Karyesi	30	24	2	Dikkat çekici uzunluk oranı
Erbeyli	34	32	8	Denge var
Şeyhlü (Işıklı)	41	63	4	En dengeli boy dağılımı
Yeni Karye	7	3	–	Küçük yerleşim, uzun boylular daha fazla
Kocagür	11	13	1	Orta boylu çoğunlukta
Emirdoğan	3	4	–	Küçük sayıda kayıt
Kadı	5	12	1	Denge gözetilmiş

Tablodan da anlaşılacağı üzere, "orta boylu" kategorisinin hemen her köyde en yaygın tanımlama biçimi olarak öne çıktığı görülmektedir. Bu durum, söz konusu kategorinin dönemsel normallliği ve sıradanlığı yansıtmak üzere kullanıldığını düşündürmektedir. Özellikle Hacıaliobası (65 kişi), Şeyhlü (63 kişi) ve Erbeyli (32 kişi) gibi görece büyük yerleşimlerde orta boy tanımı açık şekilde baskındır. Bu da söz konusu fiziksel sınıflandırmanın bir tür "normatif ölçü" işlevi gördüğünü ortaya koyar.

Öte yandan, uzun boylu bireylere dair kayıtlar özellikle daha büyük veya nüfusça yoğun köylerde belirginleşmektedir. Tepecik köyünde 32 kişilik uzun boylu tanımı ile başka hiçbir boy kategorisinin kaydedilmemiş olması, bu fiziksel özelliğin o köy özelinde öne çıkarıldığını göstermektedir. Benzer şekilde İmam Karyesi'nde uzun boylu bireyler (30 kişi) toplam içinde dikkat çekici bir oran oluşturmaktadır. Bu durum, kimi köylerde uzun boyun olumlu ve ayırt edici bir özellik olarak tanımlandığını düşündürülebilir.

Şeyhlü köyü ise farklı boy kategorileri arasında en dengeli dağılıma sahip yerleşim birimi olarak dikkat çeker. 41 uzun boylu, 63 orta boylu ve 4 kısa boylu bireyle hem nicel hem de oransal açıdan oldukça homojen bir yapı sergilemektedir. Bu homojenlik, yerleşim biriminin daha geniş ve çeşitli bir nüfusa sahip olmasıyla açıklanabilir. Hacıaliobası köyü de 120 kişilik toplam birey sayısı ile, en çok kayıtlı kişiye sahip köy olarak çeşitliliğiyle öne çıkmaktadır.

Küçük yerleşim birimlerinde (ör. Yeni Karye, Emirdoğan), kayıtlı birey sayısı az olmakla birlikte, uzun boylu tanımlamalar yine de dikkat çekici oranlara sahiptir. Örneğin Yeni Karye'de 7 uzun boyluya karşılık yalnızca 3 orta boylu birey yer almakta, bu da fiziksel özelliklerin göreceli olarak daha görünür ve ayırt edici biçimde kullanıldığını düşündürmektedir. Emirdoğan ve Kadı köylerinde ise sınırlı sayıdaki kayıtlar bile yerel normları yorumlamak açısından anlamlıdır.

Son olarak, kısa boylu birey tanımlarının genel olarak son derece nadir olması (ör. Şeyhlü 4 kişi, Erbeyli 8 kişi) bu kategorinin ancak belirgin bir fiziksel farklılık durumunda kullanıldığını ve çoğu zaman norm dışı ya da dikkat çekici bir durum olarak belgelenmiş olabileceğini düşündürmektedir. Kısa boyun fizyonomik bir özellik olarak sistematik şekilde kayıt altına alınmadığı ve daha çok istisnai durumlara işaret ettiği söylenebilir.

2. Sakal-Bıyık Tipleri ve Estetik Algı

- **Sakal türleri:** Kara, Kır, Ak, Kumral, Sarı, Köse, Köse Kır, Az Kır, Kırcı vb.
- **Bıyık türleri:** Kara, Ter, Sarı, Kumral, Az Bıyıklı, Şâbb-ı Emred vb.

Sakal Türü Sayısı (Çeşitlilik) ve En Yüksek Sayıya Sahip Karyeler:

Karye	Sakal Türü Sayısı	Toplam Sakallı Kişi Sayısı
Kayacık	9	143 (en kalabalık)
Hacıaliobası	8	67
Şeyhlü (Işıklı)	10	77
Osman Bükü	9	70
Kürdler	8	61
Dağeymiri	7	67
Araplar Kuyusu	8	64
Erbeyli	7	51

Bıyık Türü Sayısı (Çeşitlilik) ve En Yüksek Sayıya Sahip Karyeler:

Karye	Bıyık Türü Sayısı	Toplam Bıyıklı Kişi Sayısı
Hacıaliobası	5	65 (en yüksek çeşitlilik ve sayı)
Şeyhlü (Işıklı)	6	43
Osman Bükü	6	36
Kayacık	4	49
Araplar Kuyusu	6	33
Dağeymiri	4	27
Kürdler	6	21

TÜRSEL YORUM ve GÖZLEMLER**1. Kır Sakallı - Yaşlılık, Bilgelik, Toplumsal Saygınlık**

- En yaygın sakal türüdür.
- En çok görüldüğü yerler:

Kayacık (39)

Araplar Kuyusu (21)

Hacıaliobası (15)

Şeyhlü (16)

Osman Bükü (14)

Köylerde yaşlı nüfusun güçlü bir sosyal aktör olduğunu ve kimliklerinin nüfus kayıtlarına “kır sakallı” olarak işlendiğini gösterir.

2. Kara Sakallı - Orta yaş, olgunluk ve sertlik çağrışımı

- Yine yaygın türlerden biri.
- En çok:

Hacıaliobası (15)

Şeyhlü (18)

Kürdler (21)

Araplar Kuyusu (12)

Osman Bükü (10)

Kara sakalın yüksek yoğunlukta olduğu köylerde **erkek nüfusun olgun, güçlü ve yerleşik** bir yapıda olduğu düşünülebilir.

3. Şabb-ı Emred - Genç erkek temsili

- Gençliği, bıyıksızlığı, belki de bekâr/askerlik çağını temsil eder.
- Özellikle öne çıkan köyler:

Kayacık (17)

Hacıaliobası (15)

Şeyhlü (15)

Dağeymiri (18)

Osman Bükü (15)

Bu köylerde **genç erkek nüfusu oldukça yüksek** ve dikkat çekici. Belki bu köyler askeri hizmet, tarım işgücü veya evlilik çağındaki gençlerle dikkat çekiyordur.

4. Ter Bıyıklı - Emekçi, orta yaşlı, köylü tipi

- Her köyde yaygın. En çok görüldüğü yerler:

Osman Bükü (17)

Kayacık (34)

Hacıaliobası (15)

Dağeymiri (17)

Ter bıyıklı erkek, Osmanlı kırsalının tipik üretici figürüdür. Yaygınlığı, kırsal topluluklarda **beden emeğine dayalı erkek kimliğinin norm olduğunu** gösteriyor.

5. Çeşitli Bıyıklar (Sarı, Kumral, Az Bıyıklı vb.)

- Bu betimlemeler fiziksel görünümün bireysel ayrıntılarla kaydedildiğini gösterir.
- **En fazla türün olduğu yerler:**

Şeyhlü: 6 tür

Hacıaliobası: 5 tür

Osman Bükü, Kürdler, Araplar Kuyusu: 5-6 tür

Fiziksel farklılaşma, kimliklendirme için kullanılmış. Bu köylerde nüfusun daha dikkatli ve detaylı biçimde kaydedildiği, muhtemelen idari merkezlere veya askerî yoklamalara daha sık uğrayan yerler oldukları düşünülebilir.

Genel Verilerden Derlenen Eğilim

Tanım	Açıklama
Kır Sakallı	En yaygın sakal tipi. Muhtemelen orta-yaş üstü bireyleri temsil eder.
Kara Sakallı	Genellikle genç ve koyu tenli bireyler için kullanılmış olabilir.
Kumral / Sarı Sakallı	Daha nadir. Fiziksel farklılaşmayı işaret eder.

Tanım	Açıklama
Köse	Toplumsal anlamda dikkat çekici; çoğunlukla alt kimlik vurgusu gibi.
Şâbb-ı Emred	Sakalsız/genç erkekleri ifade eder. Dönemin ergenlik göstergesi.
Tüysüz, Az Bıyıklı	Fiziksel zayıflık ya da yaş itibarıyla sakal-bıyık gelişmemişliği.

Fiziksel Engel ve Hastalıkların Kaydedilmesi

Belirtilen Tanımlamalar:

- Topal, Çolak, Meczub, A'mâl, Yek-Çeşm, Kör, Tüysüz, Alil gibi ifadeler dönem için oldukça hassas ve dikkatli şekilde belgelenmiştir.

Öne Çıkan Tespitler:

- Hacıaliobası, Erbeyli, Tepecik ve Eymir gibi kalabalık köylerde daha fazla fiziksel farklılık gözlemlenmiştir.
- “Meczub” gibi tanımlamalar hem fizyolojik hem ruhsal duruma işaret eder.
- “Topal ve Çolak” bireylerin askerlik ya da üretim dışı kategorilerde kaydedilmiş olması, devletin bireyi tanıma ve ayırt etme pratiğini de gösterir.

Genel Sonuç ve Değerlendirme

Fiziksel Özellikler Toplumsal Tanıma Aracıydı:

- Sakal-bıyık, boy uzunluğu ve fiziksel engeller, bireyin toplumsal konumunun bir parçası olarak görülmekteydi.
- Bu betimlemeler, bireylerin ayırt edilmesinin yanı sıra statü, yaş, görünüş ve hatta aidiyetle ilgili imaları içerir.

Köyler Arası Farklılıklar Çevresel ve Genetik Etkilerle Bağlantılı Olabilir:

- Tepecik, Şeyhlü, Erbeyli gibi büyük karyelerde fiziksel çeşitlilik daha fazladır.
- Küçük yerleşimlerde daha homojen bir fiziksel profil çizilmiştir.

Belgeler, Mikro-Tarihçilik Açısından Zengin Veri Sunar:

- Boy, sakal ve hastalık tanımlamaları, sosyal tarih, beden tarihi ve gündelik hayat çalışmaları için çok değerli kaynaklardır.
- Aynı zamanda, yerel estetik normlar, yaş algısı ve cinsiyet rolleri gibi kavramlara dair yorumlar da yapılabilir.

c) Sosyal kimlikler

Karyelerin (köylerin) sosyal kimliklerine dair genel bir analiz ve değerlendirme aşağıda sunulmuştur:

İsim Kullanımı ve Onomastik Tercihler

Karyelerdeki isim yapısı oldukça homojen bir dağılım göstermektedir. En yaygın erkek isimleri şunlardır:

- Mehmed (her köyde en sık görülen isim)
- Ali, Ahmed, Mustafa, Hüseyin, Osman, Halil, İbrahim, Hasan, Süleyman vb.

Bu durum, hem İslamî hem de Osmanlı geleneklerinin kırsal nüfus üzerindeki etkisini ve dinsel-siyasal merkezle aidiyet bağını yansıtmaktadır.

Lakaplar ve Aile İsimleri (Toplumsal Ayırt Edicilik)

Köylerdeki bireylerin büyük kısmı sadece isimleriyle değil, aynı zamanda lakap veya soyadı işlevi gören aile adlarıyla tanımlanmaktadır. Bu adlandırmalar dört ana kategoriye ayrılabilir:

- **Yerleşim yeri kökenli lakaplar:** Çineovalı, Giridli, Balatovalı, Kırşehirli, İmam Karyeli vb.
- **Mesleki ve toplumsal statüye dayalı lakaplar:** Hacı, Hafız, Muhtar, İmam, Dede, Kethüda
- **Fiziksel ya da zihinsel özellikler:** Kara, Sarı, Köse, Topal, Deli, Tüysüz, Kör, Zenci, Meczub
- **Aile aidiyetleri (soyadı işlevi gören yapılar):** Örneğin; Emiroğlu, Hasanoğlu, İmamoğlu, Terzioğlu, Çulhaoğlu, Kethüdaoğlu, Uzunoğlu vb.

Bu sistem, sadece bireyleri ayırt etmeye değil; aynı zamanda ailevi-soy temelli hiyerarşi ve yerel sosyal statü farklılıklarını vurgulamaya da hizmet eder.

Sosyal Aidiyet ve Toplumsal Gruplaşmalar

Aile isimleri ve lakapların kullanımı, kırsal Osmanlı toplumunda “biz” ve “öteki” tanımlamasının mikro ölçekte nasıl işlediğini göstermektedir. Örneğin:

- Deli, Molla, Çakır, Manısalı gibi tanımlar bireyin hem bireysel hem kolektif tanınma biçimidir.
- “Giridli”, “Yenipazarlı”, “Manısalı” gibi coğrafi lakaplar bireyin yer değiştirme ya da göçmen kökenli olabileceğine işaret eder.

Bu da bize kırsal nüfusun mutlak kapalı değil, bölgesel hareketlilik içinde olduğunu gösterir.

Lakapların Dini ve Etno-Kültürel İmgeleri

Bazı lakaplar ve aile adları, dini kimliğin özellikle vurgulandığını göstermektedir: Hacı, Molla, Hafız, İmam, Şeyh gibi dini figürlere yapılan atıflar; hem ahlakî örneklik hem de dinî otorite taşıyan sosyal kimliklerin öne çıktığını gösterir.

Aynı zamanda bazı lakaplar (örneğin “Zenci”, “Kürt”, “Arnavudoğlu”, “Giridli”) bireyi ve ailesini diğerlerinden ayıran tanımlayıcı bir unsur sunarak onları, dolaylı bir biçimde görünür kılmaktadır. Özellikle aynı isme sahip çok sayıda kişinin bulunduğu küçük topluluklarda, lakaplar bireyi tanımlamada işlevsel bir özellik göstererek, **aidiyet, köken ve bazen meslekî veya göç hikâyelerini yansıtan tanımlayıcılardır.**

Sosyal Kimliklerin Katmanlı Yapısı

Sosyal kimlikler yalnızca isim ve lakaplardan oluşmaz. Belgeler, bireylerin:

- Meslekleri (Muhtar, İmam, Terzi, Deveci vs.),
- Ailevi ilişkileri (karındaşı, üvey oğlu, yeğen, dayı, kayını),
- Engellilik durumları (topal, kör, çolak, meczub),
- Askerlik görevleri (redif, mansure),
- Eğitim ve sosyal dolaşım durumu (Aydın’da tahsilde, İstanbul’da görevli, Konya’da mansure vs.)

gibi unsurları da içererek çok boyutlu sosyal kimliklerin inşasına olanak tanımaktadır. Bu da bireyin yalnızca haneye değil, bölgesel toplumsal dokuya nasıl entegre olduğunu göstermektedir.

Elde edilen veriler ışığında, incelenen karyelerde sosyal kimlikler;

- dinsel-kültürel normlara dayalı onomastik yapılar,
- soy ve aile temelli aidiyetler,
- yerel coğrafi ve etnik göstergeler,
- toplumsal roller ve görünürlük durumları üzerinden şekillenmektedir.

Etnik ve Dini Azınlıkların Temsili: Nüfus defterinde yer yer Kiptiyan (çingene/göçebe) bireylerin veya hanelerin kaydı dikkat çekmektedir. Bu kayıtlar, Osmanlı taşrasında yaşayan göçebe veya yarı-göçebe toplulukların da resmi kayıtlarda yer bulduğunu gösterir. Kiptiyan nüfusu genellikle ayrı yerleşimlerde veya marjinal toplumsal konumlarda konumlandırılmış olup, zaman zaman meslekî uzmanlıkları (örneğin kalaycılık, müzikçilik) ile tanımlanmıştır. Bu durum, etnik azınlıkların kırsal toplumsal yapıya nasıl entegre edildiğini göstermesi açısından önemlidir.

Bu bağlamda Osmanlı taşrasındaki birey, yalnızca hane içindeki bir unsur değil, aynı zamanda ailevî, meslekî, dinsel ve coğrafi bağlamda çok katmanlı bir sosyal aktör olarak belgelerde karşımıza çıkmaktadır.

d) Mesleki Dağılım

Yönetim ve İdare Temsilcileri

Osmanlı kırsal yapısında en sık karşılaşılan meslekler:

- Muhtar-ı Evvel (ilk muhtar),
- Muhtar-ı Sani (ikinci muhtar),
- Kethüda,
- İmam-ı Karye (köy imamı)

Bu unvanlar, yerel yönetsel yapının merkezden atanmış değil, çoğunlukla köy içi meşruiyetle şekillenmiş bir yapıya sahip olduğunu gösterir. Hem sivil hem dini otoritenin aynı belgede birlikte zikredilmesi, idarî ve dinî gücün kırsal mikro alanda nasıl iç içe geçtiğini gözler önüne serer.

Örnekler:

Köy Adı	Unvan	Açıklama
Tepecik	Muhtar-ı Evvel / Muhtar-ı Sani	Yönetimin ikili temsil yapısına işaret eder.
İmam Karyesi, Serçe, Araplarkuyusu, Erbeyli, Eymir, Şeyhlü	İmam-ı Karye	Hem dini hem kamusal otorite taşır.
Kadıköy, Sımrtekeli, Yeni Karye	Muhtar-ı Evvel	En yaygın temsilci unvanıdır.
Hacıaliobası, Şeştepe, Kadı Karyesi, Osmanbükü	Muhtar / Kethüda	Sosyal liderlik yanında mülki düzeni de temsil eder.

Dini Meslekler

- İmam, Hafız, Molla, Hatip, Hacı gibi sıfatlar veya unvanlar, kimi zaman meslekî, kimi zaman ise onursal dinî temsiller olarak kayıt altına alınmıştır.
- Bu meslekler, sadece ibadet yönüyle değil, aynı zamanda sosyal sermaye ve prestij kazandırıcı öğeler olarak belgelerde yer alır.

Örnekler:

• Emirdoğan Karyesi’nde sadece “Muhtar-ı Evvel” yer alırken; Serçe, Araplarkuyusu, Erbeyli ve Şeyhlü gibi köylerde imamlık ve hatiplik daha yaygındır.

Tarım ve Hayvancılık Temelli Meslekler

Osmanlı kırsalında en çok kaydedilen gündelik ve üretim temelli meslekler:

- Sığırtaç (çoban) – hayvancılıkla ilgili,
- Çulha – dokumacı veya yün işçisi,
- Çoban, Deveci, Çiftçi, Arabacı – tarımsal üretim ve taşıma işlevleriyle ilgili,
- Kethüda – hem idari hem tarımsal otoriteyi taşıyan bir tür köy ileri geleni.

Köy Adı	Meslek	Notlar
Pınarderesi, Tepecik, Yeni Karye, Şeyhlü, Sınırttekeli	Sığırtaç	Kırsal ekonominin temel dayanaklarından biri
Şeyhlü, Araplarkuyusu, Emirdoğan	Deveci	Nakliye dayalı ticari veya hizmet işlevi
Serçe	Çoban	Hayvancılık temel gelir kaynağıdır.
Hacıaliobası	Çulha	Dokuma işçiliği (ev üretimi veya küçük atölye)
Şeyhlü, Hacıaliobası	Çiftçi	Doğrudan kayıt az olsa da varlığı varsayılabilir.

Bu meslekler doğrudan üretim sürecine katılan bireyleri ifade eder. Hayvancılık ve tarım birlikte yürütülmektedir.

Zanaatkâr ve Hizmet Meslekleri

Her ne kadar sayıca az görünse de bazı köylerde küçük ölçekli zanaat ve hizmet meslekleri kaydedilmiştir:

Köy Adı	Meslek	Ayrıntılar
Serçe, Şeyhlü, Osmanbükü	Aşçı, Değirmenci	Yerleşim içi gündelik hizmete dönük meslekler
Erbeyli, Şeyhlü	Terzi	Giyim üretimi, toplumsal saygınlığı da yansıtır
Hacıaliobası	Dülger	Yapı işlerinde uzmanlık (marangozluk)
Osmanbükü, Sınırttekeli	Demirci, Berber, Eskici	El işçiliğine dayalı sanayi öncesi ustalık
Şeyhlü, Tepecik	Arabacı, Hizmetkâr	Ulaşım ve gündelik işlerde çalışanlar. Hizmetkâr kavramı farklı bağlamlarda çıkar; bazı durumlarda ev içi hizmet, bazen kamu görevi niteliğinde kullanılmış olabilir.

Bu meslekler hem gündelik ihtiyaçları karşılamaya hem de içsel ekonomik döngüye hizmet eder.

Bazı köylerde ayrıca çeribaşı olarak kaydedilen bireyler de bulunmaktadır. Çeribaşılık, özellikle göçebe veya yarı-göçebe toplulukların iç organizasyonunu sağlayan, bir tür yerel liderlik veya temsilcilik görevidir. Bu unvan, kırsal Osmanlı toplumunda yalnızca üretim veya dinî temelli değil, aynı zamanda göçer yaşam biçimlerine özgü toplumsal düzenin de resmî otoriteyle uyumlu biçimde sürdürüldüğünü gösterir.

Toplumsal Hizmet ve Himaye İlişkileri

Bu tanımlamalar, sadece ekonomik değil sosyo-psikolojik ilişkileri de yansıtır; kır toplumu içinde kimin korunduğu, kimin dışlandığı bu kavramlarla gözlemlenebilir.

Köy Adı	Terim	Notlar
Tepecik, Hacıaliobası, Osmanbükü	Besleme, Yetim, Hizmetkâr	Kadın ve çocukların, bazen gayrimeşru, bazen korunmasız bireylerin konumu
Hacıaliobası, Erbeyli	Tahsilde (Aydın'da)	Sosyal hareketlilik ve eğitim vurgusu

Osmanlı taşrasında ağır tarımsal ve patriarkal üretim yapısı, mesleklerin sınırlı çeşitlenmesine neden olmuştur.

- Meslekler, üretim-tüketim zinciri içinde içe kapalı ama işbölümüne dayalı bir ekonomiye işaret eder.

- Yönetim (muhtarlık), dini otorite (imamlık), hayvancılık (sığırtmacılık), zanaat (terzilik, çulhalık) ve hizmet (hizmetkâr) rolleri en yaygın meslek kümeleridir.

- Kadınların mesleki kimliği belgelerde hiç yer almazken, çocukların hizmetkâr veya yetim olarak kaydedilmesi dönemin korunmasız grupların durumunu belgelemektedir. Bu durum, yalnızca sosyal görünürlük açısından değil, aynı zamanda devletin demografik ve mali kaygıları doğrultusunda şekillenen kayıt pratiklerine de işaret eder. Özellikle Osmanlı merkezi idaresinin, asker temin edeceği grupları belirlemek amacıyla erkek bireyleri –yaşları küçük dahi olsa– kayda geçirirken herhangi bir muafiyeti göz ardı etmemesi dikkat çekicidir. Benzer biçimde, gayrimüslim tebaa söz konusu olduğunda, cizye vergisinin tahsili açısından yaş, statü ve muafiyet durumu ne olursa olsun her bireyin kaydedilmesi tercih edilmiştir. Bu bağlamda, belgelerde bazı bireylerin (örneğin çocukların veya gayrimüslimlerin) ayrıntılı biçimde tanımlanmasına karşılık, kadınların çoğu zaman yalnızca ailevi bir bağlam içinde görünür olması, devletin vergi ve askerî yükümlülükleri esas alan kayıt anlayışını göstermektedir.

Mesleklerin Tematik Sınıflandırması

Alan	Meslekler	Toplumsal Rol
Yönetim	Muhtar, Kethüda, Çeribaşı	Temsil – İdare
Din	İmam, Hafız, Molla	Ahlaki Otorite
Tarımsal	Çiftçi, Sığırtmacı, Deveci	Üretim
Zanaatkâr	Terzi, Dülger, Demirci, Değirmenci	Ustalık – Hizmet
Gündelik Hizmet	Hizmetkâr, Besleme, Arabacı	Alt statü

e) Askerlik Yapılanması

Askerlik Kavramlarının Dağılımı

Belgelerde yer alan terimler:

Askerlik Türü	Anlamı	Belgelerdeki Yeri
Redif	Yedek kuvvet – taşrada düzenli askerlik	En yaygın terim

Askerlik Türü	Anlamı	Belgelerdeki Yeri
Mansure ¹⁰	II. Mahmud sonrası kurulan modern ordu	İstanbul merkezli görev
Redif Onbaşı	Alt rütbeli redif subayı	Nadir
Mahreç (Rediften Çıkış) ¹¹	Şeyhlü (Işıklı) karyesinden Redif askeri olarak sevk edilmiştir; yani görev başlangıç noktası Şeyhlü (Işıklı) karyesi'dir.	1 örnek
Der-Saadette Mansure	İstanbul'da görevli Mansure askeri	Belirli yerleşimlerde sıkça

Karye Bazlı Askerlik Kayıtları

Köy	Redif	Mansure	Redif Onbaşı	Diğer
İmam Karyesi	6	2	–	–
Pınarderesi	7	2	–	–
Serçe	3	2	–	–
Tepecik	4	–	–	–
Eymir	2	–	–	–
Erbeyli	4	1	–	–
Kadıköy	–	1	–	–
Sınırtokeli	4	1	–	–
Yeni Karye (Yazılı Ovası)	1	–	–	–
Şeyhlü (Işıklı)	3	3	–	1 Mahreç
Araplarkuyusu	7	1	1	–
Hacıaliobası	2	4	–	1 “Zeybeklikte” (kaçak/eşkıya)
Çeçtepe (Şeştepe)	–	1	–	–
Kocagür	1	–	–	–
Emirdoğan	–	1	–	–

Belgelerden doğrudan elde edilen verilere göre:

Askerlik Türü	Kişi Sayısı	Kayıtlı Olduğu Köy Sayısı
Redif	≈ 40	≈ 15 köy
Mansure	≈ 20	≈ 11 köy
Redif Onbaşı	1	1 köy (Araplarkuyusu)

¹⁰ Mansure: II. Mahmud, bozulmuş ve disiplinsiz hâle gelen Yeniçeri Ocağı'nı 1826 yılında Vak'a-i Hayriyye olarak anılan bir girişimle ortadan kaldırmış, yerine Asâkir-i Mansûre-i Muhammediyye adlı yeni ve düzenli bir ordu kurmuştur. Yeni ordu hem savaş hem de iç güvenlik, yangın gibi barış dönemi görevlerini üstlenmiş, kademeli bir askerî hiyerarşi ve eğitim sistemi benimsemiştir. Başlangıçta 12.000 kişilik sekiz taburdan oluşan bu ordu, zamanla tabur, alay, livâ gibi daha büyük birliklere dönüşmüş; Harbiye Mektebi'nin açılmasıyla subay ihtiyacı karşılanmaya çalışılmıştır. 1834'te kurulan Redif-i Asâkir-i Mansûre ile yedek ordu teşkilatlanması başlamış, böylece “Asâkir-i Nizâmiyye” adı yaygınlık kazanmıştır. Seraskerlik kurumu bu süreçte önem kazanarak ordu teşkilatının merkezine yerleşmiş, Tanzimat sonrası yeniden yapılandırılmıştır. Ayrıca, kapıkulu süvarilerinin yerine yeni süvari birlikleri kurulmuş, askerî düzenlemeler kıta orduları ve kura sistemiyle modernleşme yoluna girmiştir. Bkz: (Özcan, 1991, s. 457-458).

¹¹ Mahreç (Rediften Çıkış) ifadesi, ilgili kişinin hangi yerden redif askeri olarak orduya sevk edildiğini veya görev yerinden çıktığını belirtmek için kullanılır. Bkz. (İpşirli, 2003, s. 387-388).

Askerlik Türü	Kişi Sayısı	Kayıtlı Olduğu Köy Sayısı
Mahreç	1	1 köy (Şeyhlü)
Zeybeklikte (kaçak)	1	1 köy (Hacıaliobası)

Askerlik Yapısının Öne Çıkan Gözlemleri

1. Yaş Ortalamaları ve Redif Sisteminin İşleyişi

Redif için kayıtlı yaşlar genellikle 20–30 aralığında olması, bu sistemin genç ve askerliğe elverişli erkek nüfusu kapsadığını gösterir. Bu yaş grubu, hem fiziki yeterlilik hem de yeniden eğitilme kabiliyeti açısından tercih edilmiştir. Bu bağlamda Redif, askerî seferberlik esnekliğini sağlamak üzere kurumsallaşmış bir sistemdir. Kayıtlı kişilerin köylerden geliyor olması, Redif Teşkilatının taşradaki nüfus üzerinden şekillendiğini açıkça gösterir. Büyük oranda kırsal kökenli bireylerden oluşan redif birlikleri, merkezî ordunun ihtiyaçlarına göre seferber edilebilecek bir "yedek havuz" olarak tasarlanmıştır. Bu yönüyle redifler, Osmanlı'nın merkezileşme süreciyle uyumlu askerî kontrol mekanizması işlevi görmüştür.

Redif sisteminde ideal yaş aralığı 20–30 olsa da, bazı bireylerin 35 yaşına kadar redif sınıfında yer alması dikkat çekicidir. Bu durum;

Nüfusun yetersizliği veya asker teminindeki zorluklar, sistemin esnekliğini artırmaya zorlamıştır.

Deneyimli bireylerin daha uzun süre yedek sayılmaları, olağanüstü hâllerde tecrübeli unsurların kullanılmasını sağlamıştır.

Kayıtların güncellenmemesi, defterlerde fiilen yaşı dolmuş bireylerin hâlâ redif statüsünde görünmesine neden olmuş olabilir.

2. Mansure Sisteminin Merkeziliği

- “Der-Saadette Mansure” ifadesiyle İstanbul merkezli askerlik sıkça geçer.
- Bu görev, bireylerin taşradan merkeze doğru askerî-sosyal hareketliliğini de gösterir.
- Şeyhlü’de bir kişi “Konya’da Mansure” olarak geçer; bu durum askerî birliğin taşra organizasyonunu gösterir.

3. Rütbe ve Özel Kayıtlar

- Araplarkuyusu’nda Redif Onbaşı ifadesi, taşrada da rütbe organizasyonu olduğunu gösterir.
- Şeyhlü’de Rediften Mahreç ibaresi, Redif askeri olarak sevk edilmiştir; yani görev başlangıç noktası Şeyhlü (Işıklı) Karyesi’dir

4. Askerlikten Kaçış ve Marjinal Durumlar

- Hacıaliobası’nda bir kişi “Denizli tarafında zeybeklik ediyor” kaydı ile sistem dışına çıkmış bireylerin hem devlet hem yerel halk nezdinde nasıl kayda geçtiği anlaşılır. Bu kişi asker kaçağı mı, eşkıya mı yoksa gönüllü milis mi, muğlaktır.

Tüm karyeler (köyler) üzerinden yapılan derinlemesine inceleme aşağıda, üç ana başlık altında akademik olarak yapılandırılmıştır:

Dikkat Çeken Sosyal Göstergeler

a. Yetimlik ve Toplumsal Hassasiyet

Nüfus kayıtlarında birçok bireyin özellikle “yetim” olarak tanımlanması, Osmanlı bürokrasisinin yalnızca idari değil, sosyal duyarlılıkları da gözetten bir kayıt pratiğine sahip olduğunu gösterir.

- **Yetim bireyler:**

- ✓ Kocagür, Kadı, Erbeyli, Hacıaliobası, Araplarkuyusu, Osmanbükü, Gireniz gibi pek çok köyde yetim tanımı açıkça yapılmıştır.
- ✓ Örneğin Hacıaliobası ve Araplarkuyusu'nda 5'er yetim birey tespit edilmiştir.

Bu kayıtlar, Osmanlı kırsalında çocukların toplumsal statüsünün, yalnızlık ve korunma ihtiyaçlarının resmî belgelerde tanındığını ve kayda geçirildiğini gösterir.

b. Besleme, Mühtedi, Gulam Gibi Tanımlar

Bazı bireyler “besleme” (evlatlık, hizmetkâr), “gulam” (erkek köle ya da sadakat ilişkisiyle bağlı birey), ya da “mühtedi” (İslam’a sonradan geçmiş kişi) olarak kayda geçirilmiştir.

- **Tepecik ve Osmanbükü’nde:** “Besleme” ve “Gulam” kayıtları,
- **Kemeraları’nda:** Bir kişinin “Mühtedi” olarak kaydı,

Bu kavramlar, Osmanlı toplumunun çok katmanlı yapısını yansıtır. Hem toplumsal dışlama hem de içe alma mekanizmalarını gösteren örneklerdir. Mühtedilik, özellikle dini ve kültürel dönüşümün kırsal düzeyde de izlendiğini kanıtlar niteliktedir.

c. İkiz Doğumlar ve Nadir Demografik Olaylar

- Tepecik, Şeyhlü, Kayacık, Evhadlar gibi köylerde “ikiz” çocuklar kayda geçmiştir.

Bu tür kayıtlar sıradanlık dışı doğumları belgeleyerek kırsalda aile yapısı, çocuk sayısı ve nüfus artışı konularına dair mikro ipuçları sunar.

d. Eğitim ve Sosyal Hareketlilik

- **Erbeyli ve Hacıaliobası’nda:** “Aydın’da tahsilde” olan bireyler
- **Hacıaliobası’nda:** “Balyanbolu’da bulunan” ve “Denizli tarafında zeybeklik yapan” bireyler

Bu bulgular, taşra topluluklarının kapalı yapılar olmadığına; bireylerin farklı vilayetlerde eğitim veya farklı sosyal alanlarda (zeybeklik gibi) yer aldıklarına işaret eder. Bu, kırsal Osmanlı toplumu içinde bölgesel mobilitenin varlığına dair önemli veriler sunar.

e. Zeybeklik Kayıtları ve Sosyo-Politik Marjinallik

- Hacıaliobası’nda “Denizli tarafında zeybeklikte” olduğu kaydedilen bir birey, Osmanlı taşrasında resmî otoriteye alternatif oluşumlara (zeybek teşkilatları) da bireysel katılım olduğunu gösterir.

Bu kayıt, bireyin devlete karşı değil ama onun dışında kalan bir sosyal ağ içerisinde yer almasını belgelemektedir. Aynı zamanda zeybekliğin sadece silahlı ya da folklorik bir yapı değil, alternatif kırsal erkeklik biçimi ve kolektif dayanışma ağı olarak da işlev gördüğünü düşündürür.

f. Toplumsal Duyarlılığın Bürokratik Temsili

Belgeler yalnızca sayısal bilgi değil, aynı zamanda duygusal ve ahlaki düzlemleri de içerecek şekilde yapılandırılmıştır. Yetimlik, besleme, sakatlık gibi tanımlamalar bu yönüyle değerlidir.

Örnek: Osmanbükü’nde “gulam” olarak kaydedilen birey, sadece statüsünü değil, toplumla kurduğu hiyerarşik bağı da yansıtır.

Belgedeki nüfus kayıtları yalnızca demografik değil, çok katmanlı bir sosyal hafıza sunmaktadır. Öne çıkan analiz başlıkları şu şekilde özetlenebilir:

Alan	Gözlem	Akademik Değeri
------	--------	-----------------

Yetim ve Beslemeler	Yaygın kayıtlar	Toplumsal koruma ve dışlanma arasındaki çizgiler
Tahsil ve Mobilité	Aydın, Balyanbolu gibi dış yerlerde bulunma	Kırsal bireyin bölgesel hareketliliği
Zeybeklik	Alternatif sosyal form	Devlet dışı sosyal-aidiyet örgütlenmeleri
Mühtedi & Gulam	Dini/dilsel dönüşüm	Kırsalda İslamlaşma ve aidiyet meselesi
İkizlik ve nadir durumlar	Ayrıcalıklı kayıtlar	Nüfus artışı ve aile büyüklüğü göstergesi

SONUÇ

3012 numaralı H. 1257/ M. 1841-1842 tarihli Osmanlı nüfus defteri, taşra toplumunun yalnızca demografik yapısını değil, aynı zamanda sosyal hiyerarşilerini, kültürel normlarını ve yönetsel işleyişini de detaylı biçimde belgeleyen çok katmanlı bir kaynaktır. Aydın Sancağı'na bağlı köyler üzerinde yapılan bu mikro-tarihsel analiz, 19. yüzyıl Osmanlı kırsalının işleyiş mantığını çözümlemek açısından dikkate değerdir.

İlk olarak, köylerdeki hane yapıları çoğunlukla çekirdek aileye eklenen kardeş, torun, üvey çocuk gibi geniş akrabalık bağlarıyla şekillenmiştir. Bu durum, hem ekonomik üretimin hem de toplumsal dayanışmanın temelini geniş aile ve soy temelli ilişkiler olduğunu ortaya koymaktadır. Özellikle çocuk nüfusun fazlalığı, düşük yaş ortalamaları ve çok kuşaklı hane yapıları, genç nüfus baskısının ve doğurganlığın kırsal yaşamda merkezi bir yer tuttuğunu göstermektedir.

Fiziksel betimlemeler (boy uzunluğu, sakal-bıyık tipi, fiziki engel durumu), bireyin yalnızca bir nüfus unsuru olarak değil, aynı zamanda toplumsal görünürlüğe sahip bir beden olarak tanımlandığını göstermektedir. “Şâbb-ı emred”, “tüysüz”, “kır sakallı”, “çolak”, “meczub” gibi terimlerin kullanımı, dönemin fiziksel ve estetik normlarının resmî belgeler aracılığıyla kurumsallaştırıldığını ortaya koyar. Bu tür biyometrik kayıtlar, modern devletin bireyi hem tanıma hem de denetleme arzusunun erken izlerini taşımaktadır.

Çalışmada yer alan meslekî dağılım, Osmanlı taşrasının ekonomisinin büyük ölçüde tarım ve hayvancılığa dayalı olduğunu, fakat aynı zamanda yönetsel, dini ve zanaatkâr rollerin de işbölümünde yer tuttuğunu göstermektedir. Muhtarlık, imamlık, devecilik, çulhalık, sığırtmaçlık, terzilik gibi mesleklerin belgelenmiş olması, kırsalda işlevsel uzmanlaşmanın düşük ama belirgin olduğunu yansıtır. Kadınlara dair doğrudan meslekî kayıtların bulunmaması ise cinsiyet temelli toplumsal görünmezliğe işaret eder.

Belgelerdeki sosyal kimlik tanımlamaları –isimler, lakaplar, yerli kökenler, etnik veya dini farklılıklar– taşrada toplumsal aidiyetin çok boyutlu biçimlerde inşa edildiğini ortaya koyar. “Hacı”, “Molla”, “Köse”, “Topal”, “Giridli”, “Çineovalı” gibi ifadeler, bireyin hem dinsel hem coğrafi hem de fiziksel bağlamlarda tanımlandığını gösterir. Özellikle “gulam”, “mühtedi” ve “zeybeklikte bulunan” gibi kayıtlar, kırsalda norm dışı ya da marjinal pozisyonların da belgeye yansıtıldığını ve toplumun kapsayıcı/dışlayıcı sınırlarının devlet tarafından kayıt altına alındığını gösterir.

Askerî yapıya dair veriler, Redif ve Mansure sistemleri üzerinden Osmanlı Devleti'nin taşradaki bireyi askerî düzenin bir parçası olarak gördüğünü ve bu düzeni kır toplumu içine sızdırmaya çalıştığını ortaya koymaktadır. Bireylerin yaşlarına göre askerî statülerinin belirtilmiş olması, yaşa dayalı toplumsal rollerin askerlik üzerinden kurumsallaştırıldığını gösterir.

Ayrıca defterde Kıptiyan nüfusuna ait kayıtlar ile çeribaşı gibi yerel temsiliyet içeren mesleki unvanların yer alması, Osmanlı taşrasının yalnızca yerleşik ve hâkim nüfus yapısından ibaret olmadığını; göçebe veya marjinal grupların da bu toplumsal dokuya dâhil edildiğini göstermektedir. Kıptiyan bireylerin belirli mesleklerle (kalaycılık, müzisyenlik) ilişkilendirilerek

kaydedilmesi ve çeribaşı gibi yerel liderlik rollerinin belgelenmesi, toplumsal aidiyetin çok katmanlı yapısını ve devletin bu çeşitliliği kayıt altına alma pratiğini göstermesi açısından önemlidir.

Son olarak, belgelerde “yetim”, “besleme”, “hizmetkâr”, “mühtedi”, “zeybek” gibi kayıtların varlığı, Osmanlı taşrasının sadece yekpare ve sabit bir yapı olmadığını; aynı zamanda toplumsal kırılmalıkların, dönüşümlerin ve hareketliliklerin de yaşandığı dinamik bir sosyo-kültürel organizma olduğunu ortaya koymaktadır. Bu yönüyle nüfus defteri, yalnızca bir sayımsal araç değil, toplumsal belleği, statü ilişkilerini ve kimlik inşalarını barındıran zengin bir tarihsel kaynaktır.

Gelecekte yapılacak benzer çalışmalarla, taşranın yalnızca merkeze tabi bir alan değil, kendi iç dinamikleriyle şekillenen ve merkeze etki eden bir aktör olduğu daha açık biçimde görünür hale gelecektir.

Etik Beyan

“19. Yüzyıl Ortalarında Aydın Merkez Köylerinde Nüfus, Sosyal Kimlik ve Aile Yapısı” başlıklı çalışmanın yazım sürecinde bilimsel kurallara, etik ve alıntı kurallarına uyulmuş; toplanan veriler üzerinde herhangi bir tahrifat yapılmamış ve bu çalışma herhangi başka bir akademik yayın ortamına değerlendirme için gönderilmemiştir. Bu araştırma etik kurul kararı zorunluluğu taşımamaktadır. Makale, Etik Kurulları Yayın Etiği Komitesinin (Committee on Publication Ethics-COPE) yazar, hakem ve editörler için belirtilen kurallardan yararlanılarak oluşturulmuş olan Anasay dergisi etik kuralları çerçevesinde yazılmıştır.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız

Çıkar Çatışması: Yazar, çıkar çatışması olmadığını beyan etmiştir.

Finansal Destek: Yazar, bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author declares that they have no competing interest.

Financial Support: The author declared that this study has received no financial support.

KAYNAKLAR/REFERENCES

1.Arşiv Belgeleri

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı (BOA)

Nüfus Defterleri (NFS.d.), 3012.

2.Araştırma ve İnceleme Eserleri

Adıyeke, N. (2000). Temettuat Sayımları ve Bu Sayımları Düzenleyen Nizamname Örnekleri, *OTAM*, C. 11, 769-823.

Aydın, M. (1990). Sultan II. Mahmud Döneminde Yapılan Nüfus Tahrirleri. *Sultan II. Mahmud ve Reformları Semineri, 28-30 Haziran 1989*, İstanbul: Edebiyat Fakültesi Basımevi.

Başaran, M., Sarıbey Haykiran, A. (2020). H. 1261/M. 1845 Tarihli Nüfus Sayımına Göre Karaosmanoğlu Yakup Paşa Yönetiminde Aydın Güzelhisarı, *Near East Historical Review*, C. 10, S. 2, 59-128.

Bolat, C. (2000). Redif Askeri Teşkilatı, *Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi*, Ankara.

Bozkurt, N. (2020). Kütahya Gayrimüslimleri (1842-1843), *Doç. Dr. İlknur Karagöz'e Armağan*, Ed. Nedim İpek, İbrahim Serbestoğlu, Trabzon: Serander Yayınları, 261-308.

Bozkurt, N. (2007). Nüfus, *DİA*, C. 33, İstanbul, 293-294.

Budak, L. (2018). 1260-1261/1844-1845 Temettuat Sayımına Göre Umurlu Köyünün Sosyo-Ekonomik Durumu, *Sosyal Bilimler Elektronik Dergisi*, Y. 2, S. 3, 1-18.

Çimen, A. (2014). Sayım, Kayıt Düzeni ve Teşkilatlanma Açısından Osmanlı Nüfus Hizmetleri, *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi*, C. 14, S. 3, 196-198.

Güneş, M. (2014). Osmanlı Dönemi Nüfus Sayımları ve Bu Sayımları İçeren Kayıtların Tahlili, *Gazi Akademik Bakış*, C. 8, S. 15, 269-298.

İpşirli, M. (2003). Mahreç, *DİA*, C. 27, Ankara, 387-388.

Karal, E. Z. (1943). *Osmanlı İmparatorluğu'nda İlk Nüfus Sayımı (1831)*. Ankara: T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü.

Karpat, K. H. (2010). *Osmanlı Nüfusu 1830–1914*. İstanbul: Timaş Yayınları.

Kıvrım, İ. (2011). Nüfus Ceride Defterlerine Göre 19. Yüzyılın Ortalarında Giresun'un Nüfus Yapısı, *Karadeniz İncelemeleri Dergisi*, C. 10, S. 10, 53-70.

Koç, Y. (2007). Nüfus, *DİA*, C. 33, İstanbul, 295–297.

Kütükoğlu, M. S. (1995). Osmanlı Sosyal ve İktisadî Tarihi Kaynaklarından Temettü Defterleri, *Belleten*, C. 59, S. 225, 395-412.

Kütükoğlu, M. S. (2010). *Menteşe Sancağı 1831: Nüfus ve Toplum Yapısı*. Ankara: TTK Yayınları.

Özcan, A. (1991). Asâkir-i Mansûre-i Muhammediyye, *DİA*, C. 3, İstanbul, 457-458.

Özcan, A. (2007) Redif, *DİA*, C. 34, İstanbul, 524-526.

Özekmekçi, M. M. (2021). 1830'ların Nüfus Defterlerinden Hareketle Osmanlı'da Askere Alınacakların Tespiti, *Belgi Dergisi*, S. 22, 764-766.

Özekmekçi, M. M. (2022). *19. Yüzyılın İlk Yarısında Söke Kazasında İdare ve Nüfus*, Aydın: Aydın Tuna Matbaacılık.

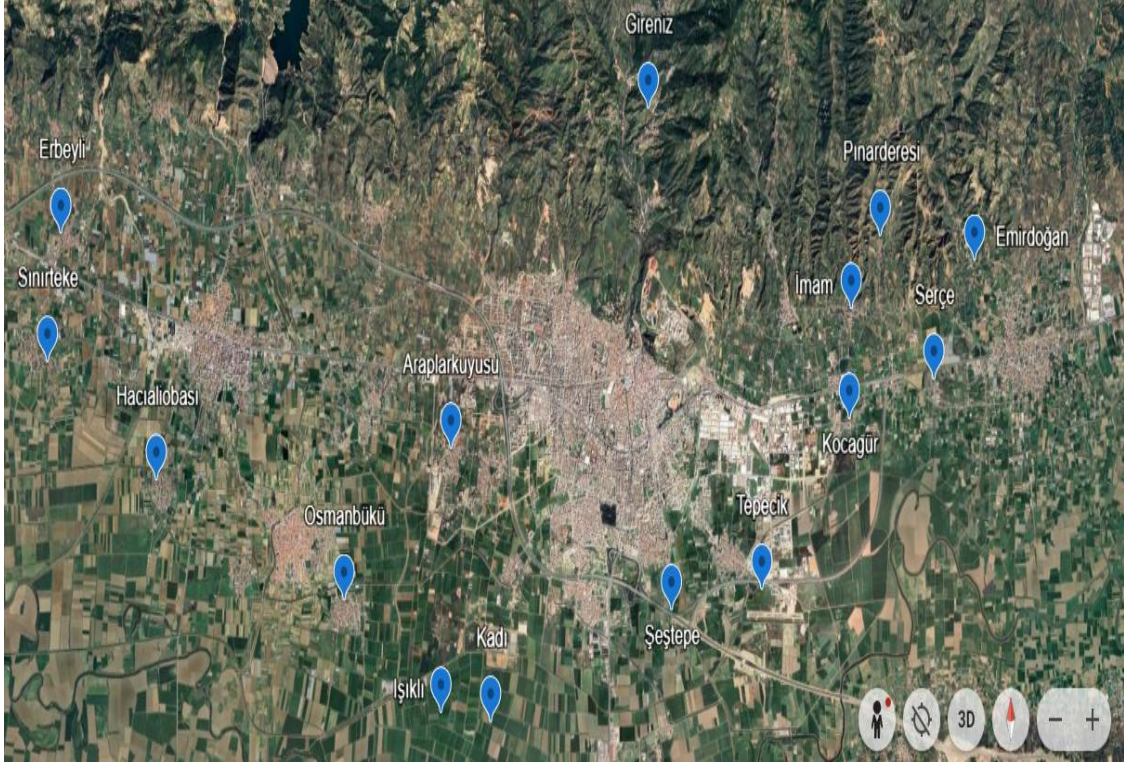
Sarıbey Haykiran, A. (2019). 1831 Tarihli Nüfus Sayımında Aydın Güzelhisar Kazası Cami-i Atik Mahallesi, *Yeni Fikir Dergisi*, C. 11, S. 22, 7-29.

Sarıbey Haykiran, A., Başaran, M. (2019a). *19. Yüzyılın İlk Yarısında Aydın Merkez Köylerinin Sosyo-Ekonomik Yapısı*, Aydın: Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Yayınları.

Sarıbey Haykiran, A., Başaran, M. (2019b). XIX. Yüzyıl Ortalarında Aydın'da Ova ve Dağ Köylerinin Sosyo-Ekonomik Yapısı: Araplarkuyusu ve Danişmend Örneği, *İzmir Araştırmaları Dergisi*, S. 111-32.

Sarıbey Haykiran, A., Başaran, M. (2019c). XIX. Yüzyıl Ortalarında Umurlu'nun Demografik Yapısı, *Tarih ve Gelecek Dergisi*, C. 5, S. 3, 636-658.

EK:

Ek-1: Nüfus Defterinden örneklem olarak seçilen köylerin günümüzdeki konumları (Google Earth)

Ek-2: Erbeyli Karyesi'nin Trankripsiyonu

Hane 1 No 1 Orta Boylu Kara Sakallı İbrahim Efendi bin Mustafa **Sinn 40** İmam-ı Karye

✓ **Hane 1 No 2** Oğlu Mustafa **Sinn 1**

Hane 2 No 3 Orta Boylu Kara Sakallı Hacı Mehmedoğlu İbrahim **Sinn 35** Muhtar-ı Sani

✓ **Hane 2 No 4** Oğlu Ahmed **Sinn 10**

✓ **Hane 2 No 5** Diğer Oğlu Halil **Sinn 1**

Hane 3 No 6 Orta Boylu Kara Sakallı Kara İmamoğlu Kara Mehmed bin Ali **Sinn 45**

✓ **Hane 3 No 7** Oğlu Ali **Sinn 5**

Hane 4 No 8 Orta Boylu Kır Sakallı Hacı Mehmedoğlu Salih bin Hacı Mehmed **Sinn 50**

✓ **Hane 4 No 9** Oğlu Mehmed **Sinn 8**

✓ **Hane 4 No 10** Diğer Oğlu İsmail **Sinn 6**

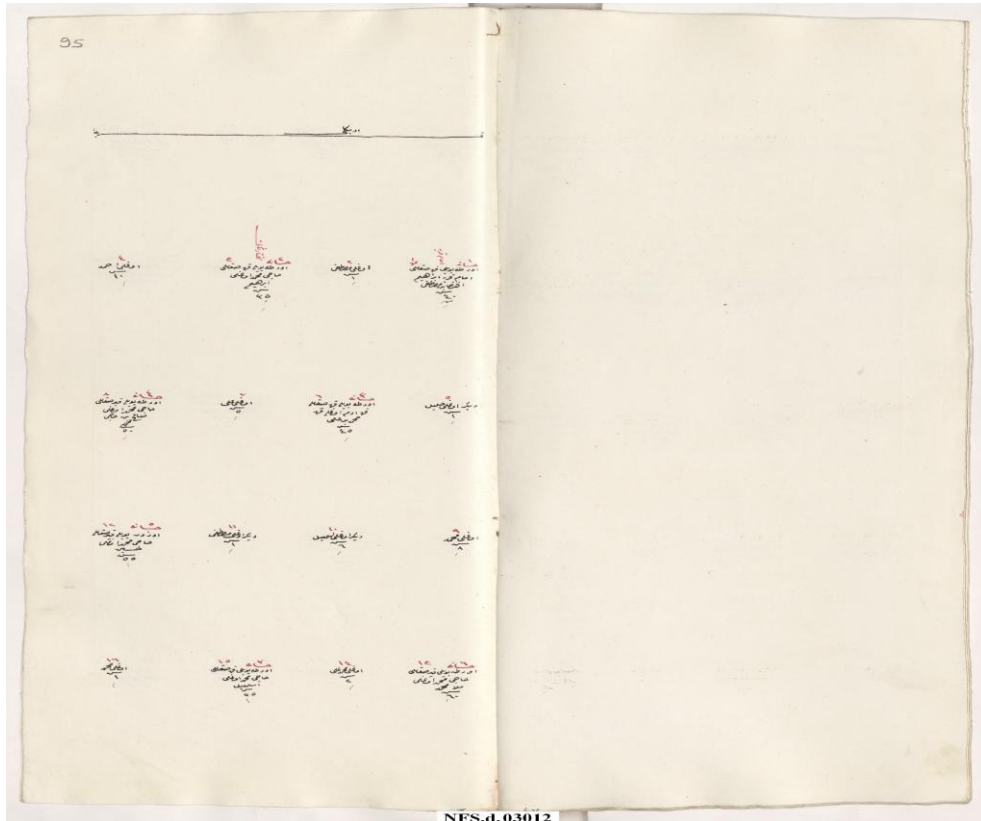
✓ **Hane 4 No 11** Diğer Oğlu Mustafa **Sinn 1**

Hane 5 No 12 Uzun Boylu Kır Sakallı Hacı Mehmedoğlu Hüseyin **Sinn 55**

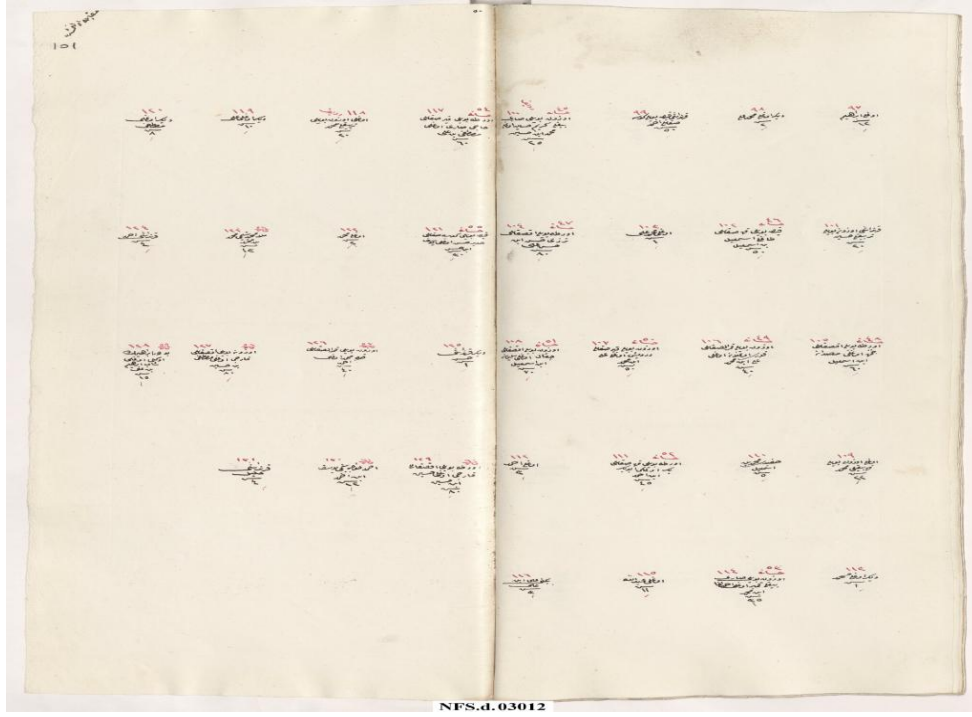
- Hane 6 No 13** Orta Boylu Kır Sakallı Hacı Mehmedoğlu Molla Mehmed **Sinn 60**
✓ **Hane 6 No 14** Oğlu Mehmed Ali **Sinn 2**
Hane 7 No 15 Orta Boylu Kara Sakallı Hacı Mehmedoğlu İsmail **Sinn 35**
✓ **Hane 7 No 16** Oğlu Mehmed **Sinn 1**
Hane 8 No 17 Uzun Boylu Köse Sakallı Kara HasaNoğlu Ahmed bin Kara Hasan **Sinn 50**
✓ **Hane 8 No 18** Oğlu Ahmed **Sinn 2**
Hane 9 No 19 Uzun Boylu Sarı Bıyıklı Hacı Ahmedoğlu Ahmed **Sinn 25**
Hane 10 No 20 Uzun Boylu Kır Sakallı Dağlı Mehmed ibn-i Hamza **Sinn 50**
Hane 11 No 21 Uzun Boylu Ak Sakallı Emiroğlu Hasan ibn-i İsmail **Sinn 70**
✓ **Hane 11 No 22** Oğlu Hüseyin **Sinn 10**
✓ **Hane 11 No 23** Diğer Oğlu Mehmed **Sinn 8**
Hane 12 No 24 Orta Boylu Kır Sakallı Kerimoğlu Mustafa ibn-i İbrahim **Sinn 60**
✓ **Hane 12 No 25** Oğlu İbrahim **Sinn 1**
Hane 13 No 26 Uzun Boylu Sarı Sakallı Molla Alioğlu Mustafa ibn-i Hüseyin **Sinn 35**
✓ **Hane 13 No 27** Oğlu Ahmed **Sinn 4**
Hane 14 No 28 Kısa Boylu Kır Sakallı Karcıoğlu Ali ibn-i Hüseyin **Sinn 60**
Hane 15 No 29 Orta Boylu Kır Sakallı Çulhaoğlu Kara Ali ibn-i Ali **Sinn 60**
✓ **Hane 15 No 30** Oğlu Halil **Sinn 12**
✓ **Hane 15 No 31** Diğer Oğlu Ali **Sinn 5**
✓ **Hane 15 No 32** Diğer Oğlu Ahmed **Sinn 3**
Hane 16 No 33 Uzun Boylu Kara Bıyıklı Kırmızı Alioğlu Mustafa ibn-i Ali **Sinn 35**
✓ **Hane 16 No 34** Oğlu Mehmed **Sinn 3**
✓ **Hane 16 No 35** Diğer Oğlu İsmail **Sinn 1**
✓ **Hane 16 No 36** Yeğeni Ali ibn-i İsmail **Sinn 9**
Hane 17 No 37 Orta Boylu Köse Sakallı Molla Alioğlu Hatib Molla Ali ibn-i Hüseyin **Sinn 25**
✓ **Hane 17 No 38** Oğlu Mehmed **Sinn 1**
✓ **Hane 17 No 39** Karındaşı Şabb-ı Emred Hasan **Sinn 13**
Hane 18 No 40 Kısa Boylu Kır Sakallı Boduroğlu İbrahim ibn-i Mehmed **Sinn 50**
✓ **Hane 18 No 41** Oğlu Orta Boylu Ter Bıyıklı Mehmed **Sinn 20**
✓ **Hane 18 No 42** Diğer Oğlu Mustafa **Sinn 4**
✓ **Hane 18 No 43** Üveyi oğlu Hasan bin Hasan **Sinn 10**
Hane 19 No 44 Uzun Boylu Sarı Sakallı Gökoğlu İbrahim bin Halil **Sinn 45**
Hane 20 No 45 Uzun Boylu Kumral Bıyıklı Köse Ahmedoğlu Ahmed ibn-i Hacı Hüseyin **Sinn 40 Terzi**
✓ **Hane 20 No 46** Oğlu Nasuh **Sinn 2**
Hane 21 No 47 Uzun Boylu Kara Sakallı Koca Kelle İbrahim bin Ebubekir **Sinn 40**
✓ **Hane 21 No 48** Oğlu Şabb-ı Emred Ebubekir **Sinn 15**
✓ **Hane 21 No 49** Üveyi oğlu Mehmed bin Mehmed **Sinn 2**
Hane 22 No 50 Uzun Boylu Ak Sakallı Bayrakdar İsmail ibn-i Hacı Yusuf **Sinn 70**
✓ **Hane 22 No 51** Oğlu Uzun Boylu Sarı Bıyıklı Mehmed **Sinn 30 Redif**
✓ **Hane 22 No 52** Diğer Oğlu Uzun Boylu Ter Bıyıklı Yusuf **Sinn 20**
Hane 23 No 53 Orta Boylu Köse Sakallı Pabuççuoğlu İsmail bin Mustafa **Sinn 50**
✓ **Hane 23 No 54** Oğlu Mustafa **Sinn 2**
Hane 24 No 55 Kısa Boylu Kır Sakallı Haliloğlu İbrahim **Sinn 60**
✓ **Hane 24 No 56** Oğlu Mehmed **Sinn 1**
✓ **Hane 24 No 57** Yeğeni Şabb-ı Emred Ahmed ibn-i Nebi **Sinn 15**
Hane 25 No 58 Uzun Boylu Kır Sakallı Hacı HasaNoğlu Ahmed ibn-i Mustafa **Sinn 60**
✓ **Hane 25 No 59** Oğlu Orta Boylu Kara Bıyıklı Yusuf **Sinn 25 Mansure / Muhtaç**
✓ **Hane 25 No 60** Diğer Oğlu Mustafa **Sinn 10**
✓ **Hane 25 No 61** Diğer Oğlu Mehmed **Sinn 5**
✓ **Hane 25 No 62** Diğer Oğlu Ahmed **Sinn 3**

- Hane 26 No 63** Kısa Boylu Kumral Sakallı Bedel Mehmed ibn-i Ebubekir **Sinn 45**
Hane 27 No 64 Kısa Boylu Kır Sakallı Kocakulak Mehmed ibn-i İbrahim **Sinn 60**
✓ **Hane 27 No 65** Oğlu Uzun Boylu Sarı Bıyıklı Hüseyin **Sinn 30**
Hane 28 No 66 Orta Boylu Sarı Sakallı Çakır Hacı Alioğlu **Sinn 40**
✓ **Hane 28 No 67** Oğlu Mehmed **Sinn 12** Yek-çeşm
✓ **Hane 28 No 67** Diğer Oğlu Ali **Sinn 1**
✓ **Hane 28 No 69** Karındaşı Orta Boylu Kara Sakallı Molla Hasan **Sinn 32** Aydın'da Tahsilde
✓ **Hane 28 No 70** Diğer Karındaşı Orta Boylu Sarı Bıyıklı Ahmed **Sinn 25**
Hane 29 No 71 Orta Boylu Kır Sakallı Hacı Mustioğlu Mehmed ibn-i Mustafa **Sinn 60**
Hane 29 No 72 Oğlu Orta Boylu Kara Bıyıklı Mehmed **Sinn 25**
✓ **Hane 29 No 73** Diğer Oğlu Orta Boylu Ter Bıyıklı Ali **Sinn 22** Redif
✓ **Hane 29 No 74** Diğer Oğlu Ahmed **Sinn 10**
✓ **Hane 29 No 75** Diğer Oğlu Mustafa **Sinn 1**
Hane 30 No 76 Uzun Boylu Ak Sakallı Kakçioğlu Mehmed ibn-i İsmail **Sinn 80**
✓ **Hane 31 No 77** Oğlu Orta Boylu Kumral Bıyıklı Hüseyin **Sinn 25**
Hane 31 No 78 Orta Boylu Kır Sakallı Emiroğlu Deli Hüseyin ibn-i Mehmed **Sinn 50**
✓ **Hane 31 No 79** Damadı Orta Boylu Ter Bıyıklı ...oğlu Mustafa ibn-i Mustafa **Sinn 25**
Hane 32 No 80 Orta Boylu Kara Bıyıklı Ebubekiroğlu Hüseyin ibn-i Ahmed **Sinn 30**
Hane 33 No 81 Uzun Boylu Kara Bıyıklı Bekiroğlu Mehmed ibn-i Ahmed **Sinn 25** der-Saadette Mansurede
Hane 34 No 82 Orta Boylu Kumral Sakallı HasaNoğlu Mehmed ibn-i Hasan **Sinn 45**
✓ **Hane 34 No 3** Oğlu Mustafa **Sinn 12**
Hane 35 No 84 Uzun Boylu Kara Bıyıklı Kara HüseyiNoğlu Ali ibn-i İbrahim **Sinn 30**
Hane 36 No 85 Uzun Boylu Kır Sakallı Derviş İsmail ibn-i Musdan=Mısdan **Sinn 80**
✓ **Hane 36 No 86** Oğlu Uzun Boylu Sarı Ter Bıyıklı Hüseyin **Sinn 30**
Hane 37 No 87 Orta Boylu Kumral Bıyıklı HasaNoğlu ... **Sinn 25** Redif
Hane 38 No 88 Uzun Boylu Kara Bıyıklı Molla Alioğlu İbrahim bin Hüseyin **Sinn 25**
Hane 39 No 89 Uzun Boylu Kara Sakallı Ömer HasaNoğlu Mehmed bin Hasan **Sinn 40**
Hane 40 No 90 Uzun Boylu Kara Sakallı Ayvaz Ahmedoğlu Kör Hasan **Sinn 40** Kör
✓ **Hane 40 No 91** Oğlu Ahmed **Sinn 3**
Hane 41 No 92 Orta Boylu Kumral Bıyıklı Hacı Sarıoğlu Hüseyin ibn-i Ali **Sinn 25**
Hane 42 No 93 Uzun Boylu Köse Sakallı Ömeroğlu Musdan=Mısdan ibn-i Ömer **Sinn 45**
✓ **Hane 42 No 94** Oğlu Ali **Sinn 8**
Hane 43 No 95 Orta Boylu Sarı Bıyıklı Kul Yusuf oğlu Musdan=Mısdan bin Yusuf **Sinn 35**
Hane 44 No 96 Uzun Boylu Kır Sakallı Karcıoğlu İsmail ibn-i Hüseyin **Sinn 70**
✓ **Hane 44 No 97** Oğlu İbrahim **Sinn 12**
✓ **Hane 44 No 98** Diğer Oğlu Mehmed Ali **Sinn 2**
✓ **Hane 44 No 99** Karındaşı Kısa Boylu Köse Sakallı Ahmed **Sinn 50**
Hane 45 No 100 Uzun Boylu Sarı Bıyıklı Kerim HüseyiNoğlu Mehmed ibn-i Hüseyin **Sinn 25** Redif
✓ **Hane 45 No 101** Karındaşı Uzun Boylu Ter Bıyıklı Hüseyin **Sinn 20**
Hane 46 No 102 Kısa Boylu Kara Sakallı Dağlı İsmail bin İsmail **Sinn 50**
✓ **Hane 46 No 103** Oğlu Mehmed Ali **Sinn 1**
Hane 47 No 104 Orta Boylu Ak Sakallı Hasan ibn-i Hasan Ali **Sinn 80** Terzi
Hane 48 No 105 Orta Boylu Ak Sakallı Hamza oğlu Musdan=Mısdan ibn-i İsmail **Sinn 60**
Hane 49 No 106 Uzun Boylu Kumral Sakallı KuruoğlaNoğlu Ali ibn-i Mehmed **Sinn 40**
Hane 50 No 107 Uzun Boylu Kır Sakallı Derviş oğlu Ali ibn-i Mehmed **Sinn 50**
Hane 51 No 108 Uzun Boylu Ak Sakallı Çakaloğlu Süleyman ibn-i İsmail **Sinn 70**

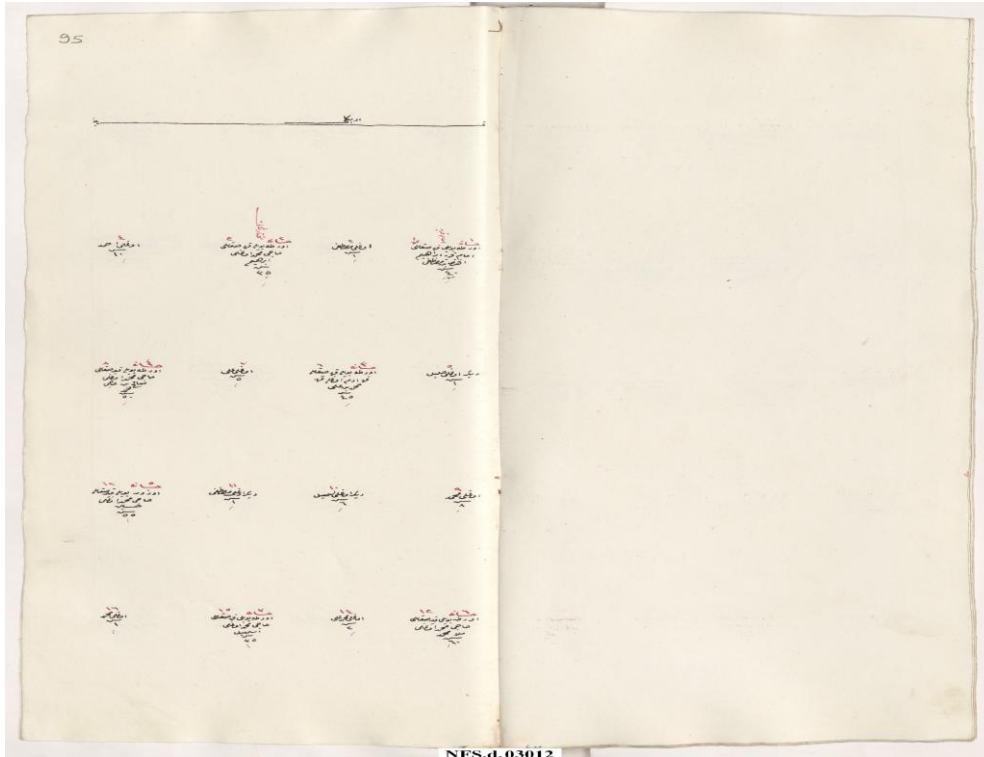
- ✓ **Hane 51 No 109** Oğlu Orta Boylu Kara Bıyıklı Mehmed **Sinn 22**
- ✓ **Hane 51 No 110** Hafidi Mehmed bin İsmail **Sinn 5**
- Hane 52 No 111** Orta Boylu Kara Sakallı Bekiroğlu Ebubekir ibn-i Ahmed **Sinn 45**
- ✓ **Hane 52 No 112** Oğlu Ahmed **Sinn 3**
- ✓ **Hane 52 No 113** Diğer Oğlu Mehmed **Sinn 1**
- Hane 53 No 114** Uzun Boylu Sarı Bıyıklı Kamberoğlu Ahmed Ağa ibn-i Mehmed **Sinn 35**
- ✓ **Hane 53 No 115** Oğlu Abdullah **Sinn 11**
- ✓ **Hane 53 No 116** Yeğeni Ali ibn-i Ali **Sinn 3**
- Hane 54 No 117** Orta Boylu Kır Sakallı Hacı Sarıoğlu Mustafa bin Ali **Sinn 60**
- ✓ **Hane 54 No 118** Oğlu Uzun Boylu Ter Bıyıklı Mehmed **Sinn 20**
- ✓ **Hane 54 No 119** Diğer Oğlu Ali **Sinn 10**
- ✓ **Hane 54 No 120** Diğer Oğlu Mustafa **Sinn 8**
- Hane 55 No 121** Kısa Boylu Köse Sakallı HasaNoğlu Yusuf ibn-i Hasan **Sinn 30**
- ✓ **Hane 55 No 122** Oğlu Mehmed **Sinn 3**
- Hane 56 No 123** Molla Mehmed Yetimi Mehmed bin Mehmed **Sinn 13**
- ✓ **Hane 56 No 124** Karındaşı Ahmed **Sinn 4**
- ✓ **Hane 56 No 125** Diğer Karındaşı Hasan **Sinn 1**
- Hane 57 No 126** Uzun Boylu Kumral Sakallı Koca Mehmedoğlu Ahmed **Sinn 40**
- Hane 58 No 127** Uzun Boylu Ak Sakallı Karcıoğlu Mustafa bin Hüseyin **Sinn 80**
- Hane 59 No 128** Üveyi oğlu Şabb-ı Emred Bodur İbrahim'in İbrahim bin Ali **Sinn 15**
- Hane 60 No 129** Orta Boylu Ak Sakallı Karcıoğlu Hüseyin ibn-i Hüseyin **Sinn 80**
- ✓ **Hane 61 No 130** Yetimi Yusuf ibn-i Hoca Ahmed
- ✓ **Hane 61 No 131** Karındaşı Halil **Sinn 4**
- ✓

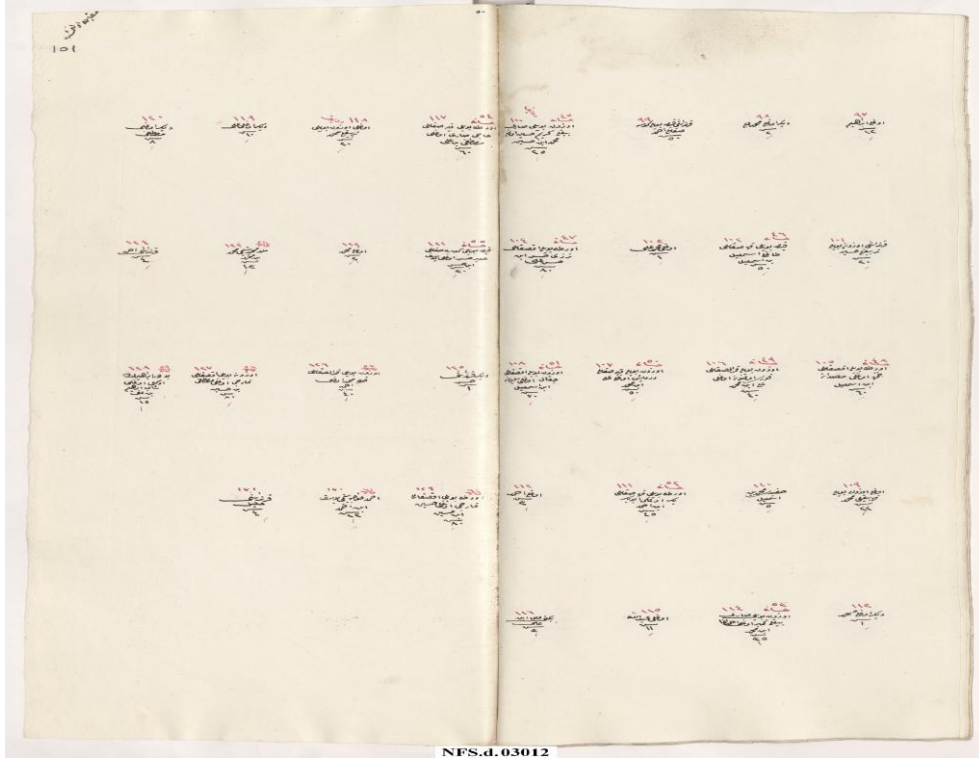
Belge 1: Erbeyli İlk Sayfası

Belge 2: Erbeyli Son Sayfası

Belge 3: Erbeyli İlk Sayfası

Belge 4: Erbeyli Son Sayfası